

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Komparace egyptských režimů

Martin Borowski

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra blízkovýchodních studií

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Blízkovýchodní studia

Diplomová práce

Komparace egyptských režimů

Martin Borowski

Vedoucí práce:

Mgr. Daniel Křížek Ph.D.

Katedra blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedeníh pramenů a literatury.

Plzeň, květen 2016

.....

Obsah

1 ÚVOD	4
2 DEMOKRACIE	8
2.1 Vymezení	8
2.2 Instituce demokracie	10
2.3 Islám a demokracie	11
2.3.1 Historický vývoj	11
2.3.2 Odpůrci demokracie	13
2.3.3 Prodemokratičtí autoři	14
2.3.4 Závěr	17
3 EGYPTSKÉ REŽIMY	18
3.1 Volení vládní úředníci	18
3.1.1 Režim Mubáraka 1981–1989	18
3.1.2 Režim Mubáraka 1990–1999	20
3.1.3 Režim Mubáraka 2000–2006	21
3.1.4 Režim Mubáraka 2007–2010	22
3.1.5 Režim Mursího a SCAF 2011–2013	23
3.1.6 Režim Mansúra a as-Sísího 2013–2015	25
3.1.7 Shrnutí	27
3.2 Svobodné a spravedlivé volby	28
3.2.1 Režim Mubáraka 1981–1989	28
3.2.2 Režim Mubáraka 1990–1999	29
3.2.3 Režim Mubáraka 2000–2006	30
3.2.4 Režim Mubáraka 2007–2010	31
3.2.5 Režim Mursího a SCAF 2011–2013	32

3.2.6	Režim Mansúra a as-Sísího 2013–2015	33
3.2.7	Shrnutí	35
3.3	Všeobecné volební právo.....	35
3.3.1	Režim Mubáraka 1981–1989	35
3.3.2	Režim Mubáraka 1990–1999, 2000–2006	36
3.3.3	Režim Mubáraka 2007–2010	37
3.3.4	Režim Mursího a SCAF 2011–2013.....	37
3.3.5	Režim Mansúra a as-Sísího 2013–2015	39
3.3.6	Shrnutí	40
3.4	Právo být volen	40
3.4.1	Režim Mubáraka 1989–1989, 1990–1999	40
3.4.2	Režim Mubáraka 2000–2006	42
3.4.3	Režim Mubáraka 2007–2010	43
3.4.4	Režim Mursího a SCAF 2011–2013.....	44
3.4.5	Režim Mansúra a as-Sísího 2013–2015	45
3.4.6	Shrnutí	46
3.5	Svoboda projevu	46
3.5.1	Režim Mubáraka 1990–1999	46
3.5.2	Režim Mubáraka 1981–1989	48
3.5.3	Režim Mubáraka 2000–2006	49
3.5.4	Režim Mubáraka 2007–2010	51
3.5.5	Režim Mursího a SCAF 2011–2013.....	52
3.5.6	Režim Mansúra a as-Sísího 2013–2015	55
3.5.7	Shrnutí	57
3.6	Právo na alternativní informace	57
3.6.1	Režim Mubáraka 1981–1989	58
3.6.2	Režim Mubáraka 1990–1999	58
3.6.3	Režim Mubáraka 2000–2006	59
3.6.4	Režim Mubáraka 2007–2010	61
3.6.5	Režim Mursího a SCAF 2011–2013.....	61
3.6.6	Režim Mansúra a as-Sísího 2013–2015	62

3.6.7 Shrnutí	63
3.7 Svoboda sdružování	64
3.7.1 Režim Mubáraka 1981–1989	65
3.7.2 Režim Mubáraka 1990–1999	67
3.7.3 Režim Mubáraka 2000–2006	67
3.7.4 Režim Mubáraka 2007–2010	68
3.7.5 Režim Mursího a SCAF 2011–2013.....	69
3.7.6 Režim Mansúra a as-Sísího 2013–2015	71
3.7.7 Shrnutí	73
4 ZÁVĚR	74
5 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	78
Literatura.....	78
Časopisy	79
Internetové zdroje	80
6 RESUMÉ	89

1 ÚVOD

Ve své diplomové práci se budu zabývat komparací egyptských politických režimů, jak již ostatně napovídá samotný název práce. Toto téma jsem zvolil především kvůli svému zájmu o egyptskou politiku. Zároveň budu do jisté míry navazovat na svoji bakalářskou práci, ve které jsem se zabýval Muslimským bratrstvem v Egyptě, konkrétně jejich cíli a úspěchy v režimu autoritativního vládcce Husního Mubáraka. Tehdy jsem došel k závěru, že Muslimské bratrstvo nebylo schopno splnit jediný ze svých programových cílů.

Husní Mubárak od roku 2005 stále více vystupoval proti programu Bratrstva. Díky tomuto postoji egyptského prezidenta se stalo Muslimské bratrstvo hlavní opoziční silou a sehrálo důležitou roli v průběhu tzv. arabského jara v Egyptě v roce 2011. Následně v letech 2011 a 2012 politická strana Muslimského bratrstva dokázala vyhrát parlamentní i prezidentské volby a měla tak největší slovo při tvorbě nové ústavy. Nicméně nová vláda neměla dlouhého trvání. Již v roce 2013 byla svržena během nové vlny demonstrací. Od této chvíle má faktickou moc v zemi ^cAbd al-Fattáh as-Sísí. Jeho moc byla potvrzena v roce 2014, kdy byl zvolen prezidentem Egypta. Porevoluční ústava sepsaná pod taktovkou Muslimského bratrstva byla zrušena a nahrazena ústavou novou.

Hlavní cíle Muslimského bratrstva za vlády prezidenta Mubáraka byly: islamizace země, ochrana lidských práv a demokratizace. Právě demokracie je ústředním tématem této práce. Byla vláda Muslimského bratrstva demokratičtější než vláda Mubáraka? A pokud ano, splňuje toto kritérium také současná vláda as-Sísího? Dočkali se obyvatelé Egypta po pádu Mubáraka demokratizace země, nebo naopak došlo v tomto ohledu ke zhoršení situace? Cílem této práce je porovnat tyto tři režimy a zjistit, který z nich byl (případně je) nejvíce demokratický.

K naplnění svého cíle budu využívat metodu komparace. Abych mohl režimy komparovat, je nezbytné nejprve nadefinovat, co je to

demokracie a jaké má znaky. Definici tohoto pojmu provedu v první, teoretické části své práce.

Při definici demokracie budu vycházet především z politologických autorů zabývajících se demokracií. Primárně pak z Roberta Dahla, který ve svých dílech představil maximalistickou definici demokracie a stanovil instituce, které musí režim obsahovat, aby mohl být považován za demokracii.

Ve druhé části práce bude nutné zjistit, zda egyptské režimy Dahlovi instituce demokracie splnily a do jaké míry. U každého znaku demokracie posoudím, zda ho jednotlivé režimy splnily zcela, částečně nebo vůbec. Následně porovnáím režimy, které daný znak splňovaly pouze částečně. Tím vznikne stupnice, která bude odrážet, které režimy demokratickou instituci obsahovaly více a které méně, popřípadě vůbec. Pro přehlednost bude toto posouzení znázorněné graficky, bude-li to situace vyžadovat.

V závěru posoudím demokratičnost režimů. Za nejvíce demokratické bude označené období, které splní nejvíce znaků demokracie. V případě shody dvou a více režimů budou směrodatné nesplněné znaky. Období, které bude mít méně nesplněných demokratických znaků, bude hodnoceno jako demokratičtější. Pokud by nastala shoda i zde, budou se posuzovat rozdíly mezi danými obdobími v částečně splněných znacích. Jestliže tyto rozdíly nebudou příliš velké, období budou ohodnocena jako stejně demokratická.

Ve své práci budu vycházet ze čtyř egyptských ústav, tedy těch z let 1971, 2011 (přechodná ústava), 2012 a 2014. Samozřejmě budu brát v potaz také ústavní dodatky a jejich dopad. Porovnáním ústav je ovšem možné dosáhnout pouze komparace institucionálního nastavení režimu. Z tohoto důvodu budu také zohledňovat a porovnávat legislativu a reálné fungování těchto tří režimů.

Před samotným zahájením je nutné ještě nadefinovat porovnávaná období. Zatímco vláda Husního Mubáraka trvala téměř 30 let (1981–2011), následující režim, vzniklý po sesazení Mubáraka na začátku roku 2011, fungoval jen do července 2013. Trval tedy pouze přibližně dva a půl roku. Celý rok 2011 navíc vládla přechodná vláda. Po revoluci v roce 2013 se moci opět ujala přechodná vláda. Současný egyptský režim začal fungovat na začátku roku 2014, kdy vešla v platnost nová ústava. V době psaní této práce je délka jeho fungování dva roky.

Nepoměr v délce trvání mezi režimem Mubáraka a dvou následujících je zřetelný. Aby výsledky této práce byly přesnější, rozhodl jsem se vládu prezidenta Mubáraka rozdělit do čtyř období, přičemž každé z nich budu posuzovat samostatně. Mnou zvolená období až na jednu výjimku představují jednotlivá desetiletí. První zkoumané období proto bude 1981–1989, druhé 1990–1999, třetí 2000–2006 a čtvrté 2007–2010. Rozdělení prvního desetiletí nového milénia na dvě období má praktický důvod, a sice přijetí ústavních dodatků v roce 2007.

Dalším důvodem pro rozdělení Mubárakovi vlády na vícero období je politický vývoj. Nedá se předpokládat, že politická a společenská situace byla v Egyptě po 30 let stejná. Režim musel reagovat na různé situace a vyvíjel se. V posledním Mubárakově období vlády tak mohl režim být více nebo naopak méně demokratický než v období prvním.

V prvním porevolučním režimu se u moci vystřídala Nejvyšší rada armádních jednotek (v textu bude používána anglická zkratka SCAF), která představovala přechodnou vládu, a prezident Mursí zvolený v polovině roku 2012. Přechodná vláda nemusela být nezbytně demokratická, proto se práce bude soustředit především na roky 2012 a 2013. Avšak revoluční rok 2011, ve kterém vládl SCAF, měl na nový režim vliv, např. skrze přechodnou ústavu. Z tohoto důvodu bude režim v práci označován jako režim Mursího a SCAF a vymezen lety 2011–2013.

Druhý porevoluční režim měl také přechodnou vládu. V jejím čele stanul v roce 2013 Adlí Mansúr. Stejně jako v předchozím případě, přechodná vláda měla na fungování režimu vliv. Tento režim tedy bude vymezen lety 2013–2015 a nazván režimem Mansúra a as-Sísího. Největší zřetel bude brán na roky 2014 a 2015. Práce začala vznikat na začátku roku 2016, proto byl rok 2015 zvolen jako poslední zkoumané období.

Celkem tedy bude v této práci porovnána demokratičnost šesti nadefinovaných období, čtyři období vlády Mubáraka, režim Mursího a SCAF a režim Mansúra a as-Sísího.

Před zahájením samotné práce je potřeba ještě definovat slovo režim. Tento pojem je uveden v názvu práce a v textu se bude taktéž vyskytovat. Slovo režim je v této práci používáno jako politologický termín. Jako takové je hodnotově neutrální a lze takto označit autoritativní i demokratický systém (Kubát 2002: 200).

Ve své práci se budu velmi často setkávat s arabskými názvy a jmény. Pro přehlednost a správnost jmen je nutné zvolit jednotný přepis do latinky. Zvolil jsem přepis podle knihy Luboše Kropáčka *Duchovní cesty islámu* (Kropáček 1993: 275). Protože se má práce zabývat Egyptem, budou však přepisy některých egyptských jmen a názvů uzpůsobeny egyptskému dialektu arabštiny.

2 DEMOKRACIE

2.1 Vymezení

Demokracie. Pojem, který zásadně ovlivňuje světovou politiku. Pojem, který se stal ideálem dnešní doby. Pojem, na který se odvolávají i nedemokratičtí vládcové a ospravedlňují tím svojí vládu. Pojem, který je zdánlivě jednoznačný. Opak je ovšem pravdou. Demokracie může být (a také je) chápána a vysvětlována velmi individuálně. Různé skupiny lidí, jednotlivci, politické strany, národy nebo státy vykládají tento pojem jinak a zdůrazňují jiné jeho aspekty a stránky (Svensson 1995: 7). Tuto skutečnost dokazuje také nepřeborné množství publikací od nejrůznějších autorů, kteří mají snahu demokracii definovat, vymežit nebo alespoň popsat.

Dále je potřeba si uvědomit, že význam pojmu demokracie, jeho chápání a také podoba demokratických režimů je rozdílná v čase a místě. Proměnu demokratických režimů v čase rozpracoval ve svém díle *Demokracie a její kritici* jeden z nejvýznamnějších teoretiků demokracie 20. století Robert A. Dahl. Tento americký politolog definoval dvě stěžejní období, ve kterých došlo k zásadním změnám v podobě demokratických režimů. Dahl o nich hovoří jako o dvou transformacích demokracie (Dahl 1995: 7–8).

První transformace proběhla podle Dahla v první polovině 5. století před naším letopočtem v řeckých městských státech a Římě. V této době řecké městské státy začaly měnit nedemokratická zřízení svých polis na systémy demokratické. Jednalo se o formu vlády, ve které dospělí muži, občané městského státu, měli právo přímo se podílet na vládě ve svém městě. Zároveň se zrodila idea politického systému, ve kterém si svrchovaný lid sám vládne a také vlastní instituce potřebné k vládnutí. Tato idea dodnes tvoří základ současných demokratických myšlenek (Dahl 1995: 17).

Řecká přímá demokracie později zakořenila v Římě, kde se rozvinula v republikánskou tradici. Ani v Římské říši se však nezačal uplatňovat koncept zastupitelské demokracie, a to i navzdory rozsáhlosti říše. Jinak tomu nebylo ani v renesančních italských městských státech, ve kterých demokratické zřízení rovněž existovalo. Přechod od přímé demokracie k zastupitelské se udál až v 17. století v Anglii během občanské války. Naplno se koncept zastupitelské demokracie rozvinul až v 18. století. Právě v tomto století a století následujícím přišla druhá vlna demokratizace, která zasáhla státy v Evropě a Americe. O této vlně hovoří Dahl jako o druhé transformaci. Tyto nově vzniklé národní státy byly rozlohou i počtem obyvatel daleko větší než starověké a renesanční městské státy a zavedení přímé demokracie by bylo těžko proveditelné. Z toho důvodu se rozmohla demokracie zastupitelská. Zastupitelská demokracie na jedné straně výrazně zvýšila počet lidí, kterým bylo umožněno participovat, na straně druhé suverénní shromáždění bylo nahrazeno volenými institucemi, které lidu vzdálily možnost vlády z přímého dosahu. I proto se někteří kritici nově vzniklého systému zdráhali označit ho za demokracii (Dahl 1995: 27–34).

Ani samotný Dahl nehovoří o současných demokratických systémech jako o demokracii, ale jako o demokratické praxi, kterou nazývá polyarchie. Demokracie pro něj zůstává ideálem, ke kterému polyarchie směřují. Polyarchii vidí jako specifický politický řád, který se liší od nedemokracií, ale i od demokracie starověkého typu. Jedná se o soubor institucí, který je nutný pro existenci demokratického procesu ve velkém měřítku, tedy v národních státech (Dahl 1995: 200–203). Těmto institucím polyarchie se budu věnovat později.

Rozdíl mezi existencí demokracie v místě jsem již nastínil v prvním odstavci. Do uspořádání politického systému v daném státě promlouvá více faktorů, ať už se jedná např. o historický vývoj daného státu nebo regionu, náboženství nebo právě rozdílné chápání pojmu demokracie. Tak např. islám výrazně ovlivňuje podobu politického systému v zemích, kde je toto náboženství uznáno za státní. Lze tyto státy považovat za

demokratické, když se jejich chápání demokracie odlišuje od liberální demokracie, která je běžná v Evropě? Jak tedy definovat pojem demokracie? Jak posoudit, který stát je a který není demokratický?

2.2 Instituce demokracie

Odpověď na otázku jak definovat demokracii poskytuje ve svých publikacích Robert Dahl. Již dříve byla zmíněna jeho teorie polyarchie. Tato teorie je podrobně rozebrána v knize *Demokracie a její kritici*. Nastínili jsme, že podle Dahla má polyarchie soubor institucí, které ji odlišují od jiných politických systémů. Polyarchie je tedy definice demokratického systému v praxi.

Dahl v tomto svém díle uvádí, že tyto instituce charakterizují skutečná práva, instituce a procesy, ne tedy pouze nějaké nedostižné ideály. Dle něj je možné státy zařadit do klasifikace podle toho, zda tyto instituce v dané zemi reálně fungují. Podle přítomnosti, respektive nepřítomnosti těchto institucí je možné stát označit jako polyarchický (demokratický), popřípadě nedemokratický. Přičemž za polyarchii lze označit stát, ve kterém reálně funguje všech sedm institucí (Dahl 1995: 202). Dahlovi kritici se v zásadě přiklánějí k názoru, že jím zvolené instituce pro hodnocení demokratičnosti konkrétních států jsou vhodné a odpovídající a je opravdu možné jimi poměřovat demokratičnost v reálném světě (Říchová 2006: 174–175). Z tohoto důvodu využijeme Dahlovy instituce polyarchie jako kritéria demokratičnosti režimů v Egyptě i my. Naopak je Dahlovi vyčítáno užívání termínu polyarchie, který je podle kritiků nadbytečný a matoucí. Tento termín se v moderní politické vědě příliš nevžil, proto ani my nebudeme dále hovořit o polyarchii, ale o demokracii (Ibidem).

První institucí reálně fungující demokracie jsou volení vládní úředníci. Jejich povinností je kontrola vládních rozhodnutí. Jejich úlohu jim zaručuje ústava (Dahl 1995: 202).

Druhou institucí jsou svobodné a spravedlivé volby. V nich jsou voleni vládní úředníci. Volby musejí být spravedlivé a pravidelně se opakující. Jakýkoliv nátlak ve volbách je pouze výjimečný (Ibidem).

Třetím prvkem nutným k demokratickému fungování státu je všeobecné volební právo. Prakticky všichni dospělí by měli mít možnost hlasovat ve volbách (Ibidem). Jedná se tedy o aktivní volební právo.

Čtvrtým prvkem je pasivní volební právo, tedy právo ucházet se o úřad. V tomto bodě Dahl připouští možnost zavedení vyšší věkové hranice, než jaká je platná pro předchozí bod (Ibidem). Důvodem je požadavek na více zkušeností, které jsou k vykonávání úřadu potřebné (Říchová 2006: 175).

Pátou institucí je svoboda projevu. Dahl tento bod definuje jako právo na vyjádření se k široce definovaným politickým záležitostem bez nebezpečí přísného trestu. K tomu patří možnost kritiky volených úředníků, vlády, zřízení, společensko-ekonomického řádu a většinové ideologie (Dahl 1995: 202)

Šestým znakem demokracie je právo na alternativní informace. Občan nejenže může alternativní zdroje informací vyhledávat, ale tyto zdroje musí v zemi existovat a musejí být chráněny zákonem (Ibidem).

Poslední, sedmou institucí je svoboda sdružování. V dané zemi musí mít občané možnost vytvářet relativně nezávislá sdružení a organizace, jejichž prostřednictvím můžou dosahovat svých práv. Mezi tato sdružení a organizace spadají také politické strany a zájmové skupiny (Ibidem).

2.3 Islám a demokracie

2.3.1 Historický vývoj

Máme tedy sedm nedefinovaných institucí demokracie, podle kterých je možné porovnat demokratičnost jednotlivých politických režimů

v Egyptě. Před samotnou komparací je ovšem nutné se ještě pozastavit nad problémem, který v sobě ukrývá kompatibilita islámu a demokracie. Robert Dahl se snažil ve svých dílech sesbírat veškeré poznatky o liberálně-demokratických politických systémech. Své úvahy a závěry odvozoval především z politického systému USA (Říchová 2006: 174). Není tedy možné říci, že jím nadefinované instituce demokracie musejí být platné i pro politické systémy států, které nespádají do označení „Západ“. Jedná se o státy, které se svojí kulturou liší od liberálně-demokratických států, a my tedy nemůžeme nekriticky převzít teorii koncipovanou pro jedno kulturní prostředí a dosadit ji do prostředí jiného.

Obzvláště v „muslimském světě“ probíhá diskuze, zda je fungování západní demokracie možné i v „muslimských státech“ nebo zda je tento koncept proti islámu. Např. íránský filozof a myslitel Abdulkarim Sorouš navrhuje liberální demokracii, přestože demokracii považuje za nejlepší možný způsob vlády. Jeho řešením je demokracie, která neopomíjí existenci Boha (Soroush 200: 122). Jinými slovy jde o spojení demokracie a islámského práva *šari‘a*. Protože všechny čtyři ústavy egyptských režimů deklarují, že Egypt je demokratický stát, jehož základy legislativy tvoří islámské právo, je potřeba se na toto spojení blíže podívat (Constitutionnet [nedatováno]: čl. 1–2; WIPO [nedatováno]: čl. 1–2; LCIL [nedatováno]: čl. 1–2; Constitute Project [nedatováno]: čl. 1–2).

Otázka kompatibility islámu a demokracie není příliš staré téma. Začalo se objevovat až v 70. letech minulého století se vznikem nových islamistických organizací a politických stran. Tato nová uskupení začala požadovat větší politickou participaci pro občany a zároveň prosazovat islamizaci společnosti. Na konci 20. století se tak v „muslimských zemích“ rozmohly dva velké trendy, demokratizace a oživení islámské společnosti. Tím se otázka ohledně možnosti propojení islámu a demokracie stala pro muslimské učence jednou z nejdůležitějších (Esposito – Voll 1996: 6–7).

2.3.2 Odpůrci demokracie

Islám, stejně jako všechna ostatní hlavní světová náboženství, obsahuje ve svém učení symboly a koncepty, které podporují hierarchii a absolutismus, ale na druhou stranu také symboly a koncepty podporující politickou rovnost a svobodu (Esposito – Voll 1996: 7). Je tedy logické, že myšlenka propojení demokracie a islámu má mezi odbornou veřejností své zastánce i odpůrce.

Odpůrci této myšlenky často říkají, že z pohledu politické filozofie je islám se sekulární západní demokracií neslučitelný. Je možné se setkat s názorem, že islám je přímo antitezí sekulární demokracie (Da'wah Academy 1996: 17). Podklady pro své učení čerpají odpůrci demokracie především z konceptu *tawhídu*, jednosti Boha. Podle tohoto konceptu patří veškerá suverenita Bohu a žádný člověk nemá právo přikazovat jiným nebo vytvářet svůj vlastní řád (Ibidem: 15). V sekulární demokracii patří veškerá suverenita lidu a zákony jsou přijímány a rušeny podle přání většiny. Z tohoto důvodu je islám s demokracií neslučitelný. Ideální formou vlády je tak podle odpůrců demokracie chalífát, ve kterém je suverénní Bůh, který je zastoupen jedním vládcem, jenž plní jeho vůli (Ibidem: 17).

Protože cílem této práce není posoudit, zda je islám slučitelný s demokracií, či nikoliv, není potřeba se hlouběji zabývat pracemi odpůrců tohoto spojení. Naopak práce zastánců myšlenky kompatibility budou obsahovat možnosti propojení islámu a demokracie na teoretické úrovni a také podobu islámské demokracie. Je nutné některé z těchto děl představit a zjistit, zda nějaká ze sedmi již dříve nadefinovaných institucí demokracie není v rozporu s islámskou demokracií. Pokud by taková situace nastala, bylo by nutné k tomuto faktu přihlídnout v závěrečném hodnocení demokratičnosti jednotlivých režimů.

2.3.3 Prodemokratičtí autoři

Jedním z autorů podporujících myšlenku propojení islámu a demokracie je Suhajb Sultán. Ten se vymezuje proti tvrzení odpůrců odkazujících na koncept *tawhídu*, který neumožňuje slučitelnost demokracie s islámem. Sultán říká, že podle těchto lidí je ideálním politickým systémem teokracie, tedy vláda Boha na zemi prostřednictvím nábožensky vzdělané vrstvy. Tento koncept by tedy vyžadoval určitou vrstvu lidí, která má přímý přístup k boží vůli. Takoví lidé ovšem neexistují, protože poslední člověk, který měl tento přímý přístup umožněný, byl prorok Muhammad. Bůh by tak měl být považován pouze za tvůrce zákonů, podle kterých si lidé vládnou sami (Sultan 2004).

Sultán dále říká, že Islámská demokracie by měla obsahovat tři podstatné prvky. Prvním z nich jsou vládci volení lidem. Sultán se přitom odvolává na instituci *šúra*, tedy vzájemná konzultace při rozhodování o věcech veřejných. Dále odkazuje na fakt, že Prorok nejmenoval svého nástupce, ale Abú Bakr, stejně tak jako další tři chalífové, byl do své pozice zvolen komunitou (Ibidem).

Druhým prvkem je odpovědnost vlády. Opět se zde Sultán odvolává na instituci *šúra*. Vládce nesmí vládnout autoritativně, ale svá rozhodnutí by měl konzultovat s poradním orgánem, tedy lidem. Dále je vládce ve své moci omezený koránem a sunnou, tedy ústavou Islámského státu (Ibidem).

Posledním prvkem je rovnost a svoboda. Podle Sultána korán zaručuje rovnost pro všechny lidi bez ohledu na náboženství, pohlaví nebo barvu pleti. Korán také zaručuje svobodu formování sociálních a politických skupin. Svoboda by měla být omezena pouze morálkou, etikou a náboženskými zásadami (Ibidem).

Také John Esposito a John Voll odmítají autoritativní vládu jedince s odvoláním na koncept *šúra*. Říkají, že v raných dobách islámu byl každý vládce povinen svá politická rozhodnutí konzultovat s lidem.

Ztotožňují se také s prohlášením bývalého íránského prezidenta Chatámího, který řekl, že lidé dávají vládě moc, kontrolují ji a můžou ji bez jakéhokoliv problému nahradit (Esposito – Voll: 2001).

Esposito a Voll se také pozastavují nad problémem chalífátu. Podle koránu jsou lidé chalífové (zástupci) Boha na zemi. Důležitost tohoto konceptu si začali muslimští intelektuálové uvědomovat až po zrušení politického chalífátu v roce 1924. Tento koncept každého člověka ustanovuje zástupcem Boha. Člověk tím získává povinnosti v každém rozměru života, především v tom politickém. Každý muslim by se tak měl podílet na politickém životě (Ibidem).

Stejně jako Sultán, tak i Muqtedar Chán, další autor, mluví o třech institucích, které musí obsahovat islámská demokracie. Jedná se o ústavu, souhlas a konzultaci. (Khan 2015).

V případě první instituce autor odkazuje na vytvoření mediínské ústavy prorokem Muhammadem, který byl politickým vůdcem prvního islámského státu. Jako takový měl vládu nejen nad muslimy, ale také nad nemuslimy. Legitimitu jeho vlády dodával pakt uzavřený mezi muslimy z Mekky, muslimy z Medíny a Židy z Medíny. Chán tento pakt přirovnává ke konceptu společenské smlouvy, který později představili filozofové Locke a Hobbes, nebo k ústavě, protože uzavřený pakt byl zakládajícím dokumentem prvního islámského státu (Ibidem).

Souhlas je druhým potřebným znakem islámské demokracie. Prorok byl do Medíny pozván za účelem vládnout a svoji vládu vykonával se souhlasem lidí. Jejich souhlas byl vyjádřen při procesu *baġat*, procesu odpřísáhnutí podpory. *Baġat* byl v té době běžný proces, kterým byla vyslovena věrnost i čtyřem pravověrným chalífům. Instituce *baġat* je podle Chána zaměnitelná s volbami, jak je známe dnes. Ve volbách také lidé vyslovují svoji podporu jednotlivým kandidátům, proto nejsou všeobecné volby v žádném případě proti islámské demokracii (Ibidem).

Podporu pro třetí znak islámské demokracie, konzultaci, nachází autor opět v instituci *šúra* a není proto nutné tento znak více rozebírat (Ibidem).

Proti aplikování *tawhídu* na politické záležitosti se staví také Abed al-Džabří. Podle tohoto autora si muslimové musejí uvědomit, že *tawhíd* se vztahuje pouze na otázku víry. Až poté je možné pochopit smysl demokracie. Al-Džabří přitom demokracii považuje za klíčový prvek pro změnu arabské společnosti. Demokracii vidí jako jedinou alternativu k sektářství a kmenové společnosti, jako jediný možný způsob ke sjednocení diverzifikované společnosti. Sjednocení arabské společnosti, vytvoření jednotné *ummy*, pomocí demokracie podle autora povede k renesanci a progresu (al-Jabri 2009: 131–133).

Jako zcela zásadní vidí al-Džabří vznik plurality politických stran. Pro přechod od starých aristokratických elit k elitám vzešlým z lidu je potřeba, aby lidé svoji loajalitu jednomu člověku zasvětili ideálu politické strany. Dále je zcela nezbytné, aby vznikly svobodné instituce, které by na vládu dohlížely a omezovaly by ji. Svoji kritikou k současným existujícím politickým režimům v „arabských zemích“ autor nešetří. Především znemožnění svobodného projevu považuje za vážný problém a vyzývá k vydobytí upíraných práv (Ibidem: 132–137).

Poslední autor, jehož přístup zmíníme, je již zmíněný Abdulkarim Sorouš. Ve svém díle *Reason, Freedom and Democracy* říká, že společnost věřících může vést pouze náboženská vláda. Čistě sekulární vláda by pro takovou společnost byla nedemokratická. Náboženská vláda může být demokratická i nedemokratická, záleží pouze na tom, do jaké míry se vláda dělí o svoji moc a do jaké míry respektuje lidská práva. Za náboženskou demokratickou vládu pak považuje tu, která dokáže skloubit rozum a zjevení (Sorouš 2000: 126).

Správná demokratická náboženská vláda musí nastavit víru jako ukazatel a jako arbitra problémů a konfliktů. Zároveň ale arbitrážní pochopení víry musí být v souladu se zdravým rozumem. Dále podotýká,

že naprosto zásadní je dodržování lidských práv, protože to pomáhá chránit nejen demokratický charakter vlády, ale i ten náboženský (Ibidem: 128–129).

Sorouš demokracii považuje za prostředek, který dokáže ovládnout moc vládců a jejich vládu učinit více racionální, ochránit lidská práva ovládaných a nastolit veřejné blaho. Za znaky této demokracie považuje poklidné předání vlády, možnost legální obžaloby vládců, veřejné vzdělání, svobodu projevu, svobodu a pluralitu politických stran, silná a nezávislá média, veřejné volby a poradní orgány na každé úrovni vlády (Ibidem: 148).

2.3.4 Závěr

Výše uvedení autoři se mírně liší v tom, jaké znaky demokracie jsou nejdůležitější, jak je možné demokracii ustanovit nebo v tom, zda je pro ně demokracie cíl nebo jen cesta k dosažení cíle. Všichni se však shodnou, že islámská demokracie je demokracie, v níž je vláda ve svém rozhodování limitována nejen lidem, ale také islámským právem *šarí'a*. Pro tuto práci je ovšem zásadní, že ani jeden z těchto autorů nepovažuje některý z Dahlových znaků demokracie za nevhodný pro islámskou demokracii. Naopak, u nich můžeme najít podporu pro tyto znaky, ať už přímo vyjádřené nebo nepřímo naznačené. Nic tedy nebrání tomu, abychom mohli podle Dahlových znaků demokracie porovnat demokratičnost jednotlivých egyptských politických režimů.

3 EGYPTSKÉ REŽIMY

3.1 Volení vládní úředníci

Všechny tři politické systémy Egypta vykazují znaky poloprezidentského režimu (Kubát 2002: 209). Podle všech čtyř ústav se o exekutivní moc dělí prezident republiky a předseda vlády, přičemž prezident republiky je označen jako hlava exekutivy (Constitutionnet [nedatováno]: čl. 137–138; WIPO [nedatováno]: čl. 132; LCIL [nedatováno]: čl. 25; Constitute Project [nedatováno]: čl. 139).

Zákonodárnou moc podle ústav vykonává Parlament. V ústavách z roku 1971 a 2012 byl ustanoven parlament dvoukomorový, přičemž dolní komora byla silnější než komora horní (Constitutionnet [nedatováno]: čl. 86, 194; WIPO [nedatováno]: čl. 82, 103; LCIL [nedatováno]: čl. 32, 37). V ústavě z roku 2014 je již zaveden pouze jednokomorový parlament (Constitute Project [nedatováno]: čl. 101).

Vládní úředníci, jejichž volitelnost budeme v této kapitole posuzovat, jsou prezident republiky a členové Dolní komory Parlamentu. Členové Horní komory nemusí být vždy nutně voleni ve volbách, proto se touto komorou zabývat nebudeme (Sartori 2001: 184).

3.1.1 Režim Mubáraka 1981–1989

Nejprve se tedy zaměříme na instituci prezidenta republiky. V ústavě z roku 1971 se psalo, že nominaci kandidáta na post prezidenta mohlo provést pouze Lidové shromáždění, tedy Dolní komora Parlamentu. K nominování bylo zapotřebí podpora minimálně od 1/3 poslanců Lidového shromáždění. Prezident byl volen opět v Lidovém shromáždění a potřeboval získat 2/3 většinu. Pokud žádný z kandidátů nezískal potřebné 2/3 hlasů, volba se opakovala za dva dny a ke zvolení byla zapotřebí absolutní většina hlasů. Kandidát, který vyšel vítězně z voleb Lidového shromáždění, musel být ještě schválen v lidovém referendu absolutní většinou hlasů. Pokud nebyl prezident potvrzen

referendem, celý proces se opakoval znovu od nominace nových kandidátů (Constitutionnet [nedatováno]: čl. 76).

Z výše uvedeného textu vyplývá, že egyptský prezident byl volen ve dvou různých volbách. Nejprve byl volen nepřímo v Dolní komoře Parlamentu a až poté byl občanům představen jeden vítězný kandidát, kterého lid schvaloval v referendu. V poloprezidentském režimu by měl být prezident i parlament volen v přímých všeobecných volbách a nepřímá volba egyptského prezidenta se dá považovat za nestandardní případ (Kubát 2002: 209–210). Nicméně prezident byl do své funkce dosazován ve volbách a tudíž byla podmínka voleného vládního úředníka splněna, alespoň formálně dle ústavy. Nyní je potřeba zjistit, zda byl prezident Mubárak v tomto období do své funkce opravdu dosazen volbami nebo jiným způsobem.

Podle publikace *Elections in Africa* proběhla ve vymezeném období dvě referenda potvrzující prezidentské volby, první v roce 1981 a druhé v roce 1987 (Ries 1999: 345). Šestiletý odstup mezi oběma volbami se shoduje s délkou prezidentského vládního období, která byla stanovena právě na šest let (Constitutionnet [nedatováno]: čl. 77). Oboje volby vyhrál Mubárak, přičemž ve volbách v roce 1981 se pro něj vyslovilo 98,5 % voličů, v roce 1987 97,1 % (Ries 1999: 345). Můžeme tedy potvrdit, že v tomto období byl egyptský prezident do své funkce dosazen volbami.

Podle článku 87 a 88 egyptské ústavy z roku 1971 mělo mít Lidové shromáždění, dolní komora parlamentu, nejméně 350 členů, z nichž alespoň polovina musela být obsazena dělníky a farmáři. Poslanci Lidového shromáždění měli být voleni v přímých tajných volbách, jejichž podobu určoval zákon. Samotné volby měly být kontrolovány justicí (Constitutionnet [nedatováno]: čl. 87, 88). Nicméně, ústava dále uváděla:

„Prezident republiky může jmenovat několik členů, jejichž počet nepřevyšuje deset.“¹ (Constitutionnet [nedatováno]: čl. 87).

Ústava tak zaručovala nejen výběr poslanců do Dolní komory Parlamentu prostřednictvím voleb, ale také jmenování poslanců, kteří se voleb neúčastnili. Ne všichni poslanci tak museli být volenými vládními úředníky, alespoň dle ústavy.

V praxi v tomto období proběhly dvoje volby do Parlamentu. První v květnu 1984, druhé v dubnu 1987 (Ries 1999: 336). Po volbách v roce 1984 se v Lidovém shromáždění obsadilo celkem 458 křesel, z nichž 391 připadlo straně NDP, podporující režim prezidenta Mubáraka. Z celkového počtu 458 bylo 448 poslanců zvoleno ve volbách a deset jich bylo jmenováno prezidentem (IPU 1984: 44–45).

Ve volbách v roce 1987 bylo opět obsazováno 458 křesel, přičemž deset z nich bylo opět vyhrazeno pro poslance jmenované do úřadu prezidentem (IPU 1987: 55).

3.1.2 Režim Mubáraka 1990–1999

V tomto období neproběhla žádná změna ústavy. Způsob obsazování postů vládních úředníků tedy zůstal zachován. Volba prezidenta a následná referenda proběhla v letech 1993 a 1999 (DRI 2007: 15). V referendu roku 1993 prezident Mubárak obdržel 96,3 % hlasů (Ries 1999: 345). O šest let později v roce 1999 zvítězil znovu Mubárak, když obdržel 93 % hlasů (DRI 2007: 15). Post prezidenta byl tak opět obsazen ve volbách.

Parlamentní volby v tomto období proběhly taktéž dvoje. První v roce 1990, druhé o pět let později. V obou těchto volbách se rozdělovalo 444 mandátů a oboje volby s přehledem vyhrála strana NDP. Prezident Mubárak opět po volbách v roce 1990 i 1995 doplnil Lidové shromáždění o deset dalších poslanců (Ries 1999: 343). I v tomto období

¹ The President of the Republic may appoint a number of members not exceeding ten.

tak byla Dolní komora Parlamentu částečně zvolena a částečně jmenována.

3.1.3 Režim Mubáraka 2000–2006

V období 2000–2006 proběhla pouze jedna prezidentská volba, a sice v roce 2005. Před samotnými volbami však proběhlo referendum, které změnilo článek 76 ústavy, tedy článek, který říkal, jakým způsobem měl být volen prezident republiky (DRI 2007: 15).

Podle nového znění tohoto článku byl prezident volen v přímých, všeobecných tajných volbách. Nominovat kandidáta mohla jen politická strana, která byla založena alespoň pět let před samotnou nominací. Zároveň bylo nutné, aby tato politická strana během této doby fungovala bez přerušení. Další podmínkou pro tyto politické strany bylo, aby měly alespoň 5 % volených poslanců v Horní i Dolní komoře Parlamentu. Kandidát, kterého mohla strana navrhnout, musel být z vedení této strany, přičemž svojí funkci musel vykonávat minimálně rok. Ke svému zvolení kandidát potřeboval získat absolutní většinu všech odevzdaných platných hlasů. Pokud tuto většinu nezískal žádný z kandidátů, do druhého kola postupovali dva s nejvíce obdrženyými hlasy. Ve druhém kole stačila kandidátům ke zvolení prostá většina (Constitutionnet [nedatováno]: čl. 76).

Samotná volba proběhla na začátku září 2005. Vítězně z voleb vyšel opět Husní Mubarak, který hned v prvním kole obdržel 88,6 % hlasů. Na druhém místě skončil Ajmán Núr se 7 % hlasů, kandidát na třetím místě obdržel 3 % hlasů (Sharp 2006: 3–4). I v tomto období byl tedy prezident Egypta zvolen ve volbách. Oproti minulým obdobím se však jednalo o volby přímé.

Podmínky pro obsazení mandátů v Lidovém shromáždění zůstaly nezměněné. Volby proběhly v letech 2000 a 2005. V obou volebních obdobích se rozdělovalo shodně 454 mandátů. Deset poslanců bylo opět

do funkce dosazeno prezidentem (DRI 2007: 15). Dolní komora tedy zůstala nadále částečně volena a částečně jmenována.

3.1.4 Režim Mubáraka 2007–2010

V roce 2007 se egyptská ústava dočkala velkých změn. S nimi se znovu změnil i článek 76, ustanovující podmínky pro obsazení prezidentského úřadu. Hlavní principy zůstaly zachovány. Konkrétně tento článek byl pozměněn jen nepatrně. Změny se týkaly podmínek, za kterých může politická strana jmenovat svého kandidáta. Zatímco v roce 2005 musela držet politická strana alespoň 5 % křesel v obou komorách Parlamentu, v roce 2007 se tato hranice snížila na 3 %. Zároveň již nebylo potřeba mít potřebný počet poslanců v obou komorách, ale stačilo mít odpovídající počet poslanců alespoň v jedné z těchto komor. Přímá volba prezidenta zůstala zachována (Constitutionnet [nedatováno]: čl. 76). Přestože v tomto posledním období režimu Mubáraka již nedošlo k žádným prezidentským volbám, podle ústavy by byl opět do své funkce dosazen volbami. Vzhledem k dlouhé volební tradici lze předpokládat, že by se tak skutečně stalo.

Malé změny nastaly také v jednom z článků pojednávajícím o volbách do Lidového shromáždění. Základní princip volby zůstal opět nezměněn a prezident si i nadále udržel možnost jmenovat deset poslanců. Upravena byla kontrola voleb justicí. Podle ústavní změny měla být před volbou ustanovena nezávislá Vysoká komise, jejímiž členy měli být současní a bývalí členové soudního tělesa. Úkolem této komise bylo jmenovat nižší komise, jejíž členové, opět bývalí a současní soudci a právníci, dohlíželi na průběh voleb a počítání hlasů (Constitutionnet [nedatováno]: čl. 88).

V roce 2009 byl pozměněn volební zákon. Počet rozdělovaných mandátů se zvedl na 518. Z tohoto počtu zůstalo 10 vyhrazeno pro jmenované kandidáty, 64 křesel pak bylo vyhrazeno ženám. Jediné volby do Lidového shromáždění v tomto období proběhly v roce 2010. Vítězně z těchto voleb vzešla opět NDP, která získala 427 mandátů (IPU

[nedatováno]). I v tomto roce bylo 10 poslanců do svého úřadu jmenováno prezidentem (Faris 2012: 1).

3.1.5 Režim Mursího a SCAF 2011–2013

Po svržení prezidenta Mubáraka byla sepsána přechodná ústava, která vešla v platnost 30. března 2011. Podle této přechodné ústavy byl volen nový prezident a také členové dolní komory parlamentu. Článek 27 přechodné ústavy říkal, že prezident je volen přímo ve všeobecných tajných volbách (LCIL [nedatováno]: čl. 27). Přímá volba prezidenta, která byla zavedena v roce 2005, zůstala zachována.

Podle volebního zákona vyhrál kandidát, který získal absolutní většinu hlasů. Pokud nikdo z kandidátů tento počet nezískal, konalo se druhé kolo voleb, do kterého postoupili dva kandidáti s nejvyšším ziskem hlasů. V případě, že by se o druhé místo dělili dva kandidáti se stejným počtem hlasů, postoupili by do druhého kola oba. Ve druhém kole zvítězil kandidát, který získal více hlasů (The Carter Center [nedatováno]a: 25). V prvním kole voleb žádný z kandidátů nezískal potřebnou většinu hlasů. Ve druhém kole Muhammad Mursí zvítězil s celkovým počtem 51,73 % hlasů a v červnu 2012 se stal prezidentem (Ibidem: 2, 63). I v tomto období tedy získal prezident svůj úřad prostřednictvím voleb.

Způsobu obsazení Lidového shromáždění se věnoval článek 32 této přechodné ústavy. Tento článek v podstatě kopíroval znění ústavy předrevolučního režimu. Lidové shromáždění muselo mít minimálně 350 poslanců zvolených v přímých, všeobecných a tajných volbách. Zachována zůstala také klauzule umožňující prezidentovi republiky jmenovat do tohoto tělesa až deset členů (LCIL [nedatováno]: čl. 32).

Volby proběhly na konci roku 2011, tedy dříve než volby prezidentské. Celkem se obsazovalo 498 křesel. Volební systém byl zvolen smíšený. Většinovým volebním systémem se obsazovala 1/3 mandátů, zbylé 2/3 byly obsazeny proporčním způsobem (The Carter Center [nedatováno]b: 24). Dva dny před prvním zasedáním nově

zvoleného Parlamentu předseda SCAF jmenoval deset nových poslanců Dolní komory (Meth 2012). Parlament tak byl opět částečně zvolen a částečně jmenován.

Nicméně dva týdny před vyhlášením Mursího egyptským prezidentem byla Dolní komora Parlamentu rozpuštěna. Nejvyšší rada armádních jednotek prohlásila volební zákon, podle kterého bylo Lidové shromáždění zvoleno, za protiústavní. Legislativní pravomoci tedy přešly zpět na tuto nevolenou Nejvyšší radu armádních jednotek. Prezident Mursí jim tuto pravomoc vzal v srpnu 2012 prezidentským dekretem. Plná legislativní moc poté přešla na Horní komoru Parlamentu, která původně měla sloužit jako poradní orgán. Tuto funkci vykonávala až do června 2013, kdy byla stejně jako Dolní komora rozpuštěna kvůli protiústavnímu volebnímu zákonu. Měsíc nato byl svržen prezident Mursí a zaveden nový režim (BBC 2013). Horní komora Parlamentu byla volena na začátku roku 2012. Z celkového počtu 264 poslanců jich bylo zvoleno 180, 84 členů jmenoval Mursí po převzetí prezidentského úřadu (Australian Government 212: 2–3). Rok tento režim fungoval bez hlavního legislativního tělesa, které ovšem nahradili částečně volení, částečně jmenovaní vládní úředníci z druhé komory Parlamentu.

V prosinci 2012 vešla v platnost nová ústava. Způsobem obsazení prezidentského postu se zabýval článek 136 v této ústavě z roku 2012. Tento článek říkal:

„Prezident republiky je volen v univerzálních, tajných a přímých volbách. Kandidát, který získá absolutní většinu platných hlasů, vyhrává. Proceduru volby Prezidenta republiky specifikuje zákon.“² (WIPO [nedatováno]: čl. 136).

Zůstala tak zachována přímá volba prezidenta.

² The President of the Republic is elected by universal, secret, and direct ballot. The candidate who attracts the absolute majority of valid ballots wins. The law specifies the procedures for electing the President of the Republic.

Lidovému shromáždění se mimo jiné věnoval článek 113, který říkal, že tato komora je obsazována přímými, tajnými a univerzálními volbami. Dále upřesňoval, kdo může do Lidového shromáždění kandidovat. Podstatné je, že podle této ústavy již nebylo možné, aby prezident nebo kdokoliv jiný jmenoval poslance do Lidového shromáždění (WIPO [nedatováno]: čl. 113). Pokud by tedy došlo v tomto období k dalším volbám, všichni vládní úředníci v Dolní komoře by byli voleni.

3.1.6 Režim Mansúra a as-Sísího 2013–2015

Po protestech, které vedly ke svržení prezidenta Mursího, byla ustanovena přechodná vláda, v jejíž čele stanul Adlí Mansúr (State Information Service 2013). Již v lednu 2014 byla přijata nová ústava (Kingsley 2014). Datum prezidentských voleb bylo stanoveno na květen 2014, obsazení prezidentského křesla tedy proběhlo už podle nové ústavy (Democracy International 2014: 12).

Článek 143 této ústavy říká:

*„Prezident republiky je volen v přímých, tajných volbách absolutní většinou platných hlasů. Procedura volby prezidenta republiky je regulovaná zákonem.“*³ (Constitute Project [nedatováno]: čl. 143).

Volební zákon zůstal zachován a s ním i způsob prezidentské volby. Kandidát musel získat absolutní většinu platných hlasů. Pokud by se tak nestalo v prvním kole, do druhého kola by postoupili dva kandidáti s největším počtem hlasů. Ve druhém kole stačilo získat prostou většinu platných hlasů (International IDEA 2014: 17).

Jak již bylo řečeno, volba proběhla v květnu 2014. Voleb se účastnili pouze dva kandidáti. Hned v prvním kole získal současný egyptský prezident ^cAbd al-Fatáh as-Sísí absolutní většinu hlasů, konkrétně 96,9 %, a zvítězil (Democracy International 2014: 12).

³ The President of the Republic is elected by direct secret ballot, with an absolute majority of valid votes. The procedures for electing the President of the Republic are regulated by law.

Ačkoliv nová ústava nechala způsob volby prezidenta prakticky nezměněný, změnil se podmínky obsazení Parlamentu. Již dříve bylo zmíněno, že druhá komora byla zrušena a zůstala pouze Dolní komora. Ta byla přejmenována na Poslaneckou sněmovnu. Podle ústavy musí mít Poslanecká sněmovna alespoň 450 poslanců. Ti jsou voleni v přímých tajných všeobecných volbách. Ústava umožňuje použití většinového, proporčního i smíšeného volebního systému. Do ústavy se také vrátila pravomoc prezidenta jmenovat některé členy Sněmovny. Jejich počet nesmí překročit 5 % (Constitute Project [nedatováno]: čl. 102).

Prezidentská volba se v Egyptě konala jen čtyři měsíce po přijetí nové ústavy. Ne však volby do Poslanecké sněmovny. Jejich datum bylo stanoveno až na březen roku 2015, tedy rok a dva měsíce po přijetí ústavy. Konání březnových voleb bylo ovšem odloženo kvůli protiústavnímu volebnímu zákonu (BBC 2015a). Samotná volba se uskutečnila až v říjnu a listopadu 2015, čili téměř dva roky po přijetí ústavy a dva a půl roku po svržení prezidenta Mursího (BBC 2015b). Legislativní pravomoci během této doby měl prezident as-Sísí (Ahram Online 2015).

V nově zvoleném Parlamentu zasedlo 567 poslanců. Z nich bylo 420 zvoleno v kandidátním systému jednotlivců, 120 v kandidátním systému politických stran a 27 poslanců jmenoval do Parlamentu prezident (Embassy of Egypt [nedatováno]). Parlament ovládly politické strany podporující prezidenta as-Sísího (Aboulenein – Abdelaty 2016). Ani v tomto období nebyla Dolní komora obsazena čistě pomocí voleb, ale část byla opět jmenována. Téměř dva roky od přijetí ústavy nebyl svolán nový parlament a legislativní moc ve svých rukách soustředil prezident. Došlo tak k porušení základního demokratického principu, setření hranic mezi zákonodárnou a výkonnou mocí.

3.1.7 Shrnutí

Post Prezidenta republiky byl v počátcích vlády prezidenta Mubáraka obsazován nepřímými volbami v Parlamentu a následným celostátním referendem. Konkrétně byl takto prezident zvolen v obdobích 1981–1989 a 1990–1999. V období 2000–2006 byl tento post již obsazen volbami přímými. Podle ústavy by se tak stalo i v období 2007–2010, pokud by k prezidentským volbám došlo. Také v porevolučním režimu v období 2011–2013 byl post prezidenta obsazen volbami. Jinak tomu nebylo ani v období 2013–2015.

Ve všech nadefinovaných obdobích Mubárakovi vlády byla Dolní komora Parlamentu částečně volena a částečně jmenována. Prezident měl vždy možnost jmenovat deset poslanců a po každých volbách tak učinil. Přestože jejich počet byl v porovnání s celkovým počtem poslanců v Dolní komoře zanedbatelný, nelze říci, že toto těleso bylo kompletně volené. Částečně jmenovaná byla tato komora také po revoluci v období 2011–2013. Ve všech těchto obdobích byla podmínka splněna jen částečně. Pravomoc prezidenta dosadit do Dolní komory Parlamentu část poslanců odpadla až s přijetím nové ústavy v roce 2012. Pokud by neproběhla revoluce v roce 2013, režim Mursího a SCAF by zcela splnil první demokratickou instituci. Prakticky po celé období 2013–2015 byl Egypt bez parlamentu. Legislativní pravomoci byly v rukou exekutivy. K obsazení parlamentu došlo až na konci tohoto nadefinovaného období. Parlament byl opět částečně zvolen a částečně jmenován.

Nejlépe podmínku volených vládních úředníků splňoval režim Mursího a SCAF díky ústavě z roku 2012. Nejhůře ji naopak splňoval režim Mansúra a as-Sísího, kvůli dlouho odkládaným volbám do Parlamentu. Režim Mubáraka z 80. a 90. let je nutno hodnotit hůře než období 2000–2006 a 2007–2010 jeho vlády, kvůli nepřímé prezidentské volbě (viz graf 1). Žádný z režimů podmínku nesplnil zcela.

Graf 1: Volení vládní úředníci

3.2 Svobodné a spravedlivé volby

Jak již bylo řečeno v teoretické části práce, druhou institucí jsou svobodné a spravedlivé volby. V nich jsou voleni vládní úředníci. V této podkapitole se tedy budeme zabývat volbami, které měly vliv na volbu vládních úředníků z první podkapitoly, tzn. volbami prezidentskými a do Dolní komory parlamentu. Volby musejí být spravedlivé a pravidelně se opakující a jakýkoliv nátlak ve volbách je pouze výjimečný.

3.2.1 Režim Mubáraka 1981–1989

Na rozdíl od parlamentních voleb z tohoto období nebo voleb prezidentských z poslední dekády Mubárakovy vlády neexistuje pro prezidentská referenda z let 80. mnoho zdrojů pro posouzení poctivosti voleb. Všeobecně se předpokládá, že tato referenda byla zmanipulována. V Egyptě byla velká tradice kupování hlasů. Většina Egyptanů za

odevzdání svého hlasu očekávala finanční odměnu, z ideologického přesvědčení k urnám chodilo jen malé procento voličů (Blaydes 2011: 101). Pro potřeby této práce bude nutné pouze předpokládat jejich zmanipulování. Na ovlivňování výsledků referend ostatně poukazovala i egyptská opozice, která např. ve volbách v roce 1987 tvrdila, že téměř třetina registrovaných voličů je buďto po smrti, v zahraničí, nebo v armádních složkách (Ries 1999: 337). Na ovlivnění prezidentských referend více než cokoliv jiného ukazuje výsledný počet hlasů odevzdaný pro zvolení Mubáraka. V roce 1981 se jednalo o 98,5 % hlasů pro Mubáraka, v roce 1987 hlasovalo pro 97,1 % voličů (Ibidem: 345).

Podle Helen Metz byly volby do Parlamentu v roce 1984 a 1987 nejotevřenější a nejvíce soutěživé od roku 1952. Přesto si vládnoucí strana NDP vždy s přehledem zajistila většinu. K volebnímu vítězství si tato strana dopomohla monopolizací médií, a tím zabránění opozici v oslovení voličů, dále také zastrašováním voličů a volebních pozorovatelů. Je také dokázáno kupování hlasů, mnoho dělníků a rolníků volilo NDP s vidinou zisku odměny nebo nějaké výhody. Docházelo také k plnění volebních urn falešnými hlasy pro NDP (Metz 1991: 271–272). Podobné praktiky dokazují i neúspěšné opoziční strany po volbách v roce 1984. Tyto opoziční strany nařkly vládu z neférového jednání při volbách. Na svolané tiskové konferenci podaly důkazy o bití svých volebních kandidátů a pracovníků. Dále také vylíčily další protiprávní jednání, jako např. pálení volebních urn a vhazování falešných hlasů (Ottaway 1984). Dá se předpokládat, že ke stejným praktikám docházelo také při konání prezidentských referend.

3.2.2 Režim Mubáraka 1990–1999

I pro toto období je těžké nalézt důkazy o manipulaci s výsledky prezidentských referend. Nicméně i v tomto případě můžeme předpokládat jejich nepoctivost, protože v 90. letech byly ve volbách běžné stejné praktiky jako v letech 80. (Schiller 2012). Tomuto předpokladu opět napovídá i volební výsledek, když např. v roce 1993

hlasovalo pro zvolení prezidenta Mubáraka 96,3 % registrovaných voličů (Ries 1999: 345).

Parlament zvolený v roce 1987 měl podle ústavy fungovat pět let. Další volby se tedy měly konat v roce 1993 (Constitutionnet [nedatováno]: čl. 92). Nové volby se ale konaly již v roce 1990, když Nejvyšší ústavní soud prohlásil předchozí volby za neplatné kvůli nekorektnímu zvolení některých nezávislých kandidátů. Opoziční strany nicméně předčasné volby přisuzují jejich volebnímu úspěchu v roce 1987, a proto většina z nich volby v roce 1990 bojkotovala. Další volby už se konaly v řádném termínu v roce 1995 (Schiller 2012).

Ani v tomto období nemůžeme volby do Parlamentu nazvat svobodnými. Podle Schillera v obou těchto volbách docházelo ke stejným praktikám ze strany vlády, jako ve volbách 1984 a 1987. Útoky na opoziční kandidáty, zatýkání, zastrašování voličů a také vyhazování falešných hlasů, to vše bylo na denním pořádku. Tyto praktiky byly velmi rozšířené a nejčastěji k nim docházelo ve volebních okrscích, kde měla opozice, nejčastěji islamistická, silnou podporu (Ibidem).

3.2.3 Režim Mubáraka 2000–2006

Volby do Parlamentu konané v roce 2000 v řádném termínu se násilí také nevyhnuly. Opoziční kandidáti a jejich podporovatelé opět čelili násilí ze strany policie a bezpečnostních agentur. Více než 1 000 příznivců opozičního Muslimského bratrstva bylo zatčeno, aby jim bylo znemožněno vstoupit do volební místnosti. Vstup do místností byl odepírán také žurnalistům, lidsko-právním aktivistům a lidem monitorujícím volby. Ani tyto volby nemůžeme označit za svobodné a spravedlivé (Thabet 2006: 19–20).

Zahraniční monitoring prezidentských a parlamentních voleb v roce 2005 byl svěřen, mimo jiné, americké organizaci *International Republican Institute*. Podle jejich závěrečné zprávy se během prezidentských voleb neudálo tolik konfliktů jako v minulých letech. Přesto pozorovatelé dostali

zprávy o bití egyptských volebních dohlížitelů. Tito dohlížitelé nebyli v mnoha případech vůbec vpuštěni do volební místnosti, a to především v místnostech, ve kterých monitoring vedli členové NDP namísto soudců. Dohlížejících soudců bylo pro tyto volby jmenováno 8 000 na 9 737 volebních místností. Před samotnými volbami byl jejich počet ještě snížen na 6 500. Zbylé volební místnosti monitorovali právě zmínění členové NDP. Pozorovatelé dále ve zprávě uvádějí několik případů porušení volebního zákona za strany politických stran, především NDP. Jedná se např. o volební kampaň v době probíhajících voleb a zřízení přepravy voličů NDP k volebním urnám vládou vlastněnými vozidly. Dále se zde vyskytují zmínky o chybějících nebo nedostatečně zakrývajících oponách na volebních místech, čímž bylo znemožněno tajné hlasování (IRI 2005a: 11–14). I vzhledem k drtivému vítězství Mubáraka v prvním kole voleb (88,6 % hlasů) není možné tyto volby označit za svobodné (Sharp 2006: 5).

Přestože prezidentské volby proběhly bez větších nepokojů, parlamentním volbám se už násilnosti nevyhnuly. Po volbách bylo zadrženo více než 1 250 podporovatelů Muslimského bratrstva. Celkem 18 žurnalistů pracujících pro místní nebo mezinárodní média se setkalo s fyzickým násilím, znemožněním vstupu do volebních místností a konfiskací fotoaparátů a mobilních telefonů. Ve zprávě organizace *International Republican Institute* se nadále píše, že monitorující pracovníci byli svědky kupování hlasů. Kupování hlasů se dělo ve všech volebních okrscích po celou dobu voleb (IRI 2005b: 14–16). Ani o těchto volbách tedy není možné mluvit jako o svobodných.

3.2.4 Režim Mubáraka 2007–2010

Volbám do Lidového shromáždění v roce 2010 předcházelo masové zatýkání opozičních podporovatelů a uzavírání médií vyjadřujících se kriticky vůči vládě. Téměř 1 400 členů a podporovatelů Muslimského bratrstva bylo zatčeno po oznámení zájmu této organizace kandidovat ve volbách. Samotné volby opět doprovázely násilnosti

a neregulární jednání ze strany NDP, jako např. již zmíněný transport vlastních voličů k volebním místnostem nebo kupování hlasů. Volební pozorovatelé měli opět znemožněný přístup do místností a podle jejich závěrečných zpráv praktiky vlády v těchto volbách vrátili zemi o 15 let zpět (Stern 2010). Je tedy jasné, že i poslední konané volby za vlády Mubáraka byly od spravedlivých voleb velmi vzdálené.

3.2.5 Režim Mursího a SCAF 2011–2013

První volby konané po svržení prezidenta Mubáraka byly volby do Parlamentu na konci roku 2011. Podle závěrečné zprávy volebního monitoringu probíhaly během voleb rozsáhlé nepokoje na náměstí Tahrír v hlavním městě. Jednalo se o střety mezi přívrženci jednotlivých politických stran. Policie pouze přihlížela. Navzdory tomuto faktu volby celkově probíhaly v klidu. Pozorovatelé se setkali s několika případy verbálního a fyzického napadání a také s několika nepřiměřenými zásahy bezpečnostních sil, odmítajících pustit domácí i zahraniční pozorovatele do volebních místností bez zřetelného souhlasu dohlížejícího soudce. Tyto nepřístojnosti však pozorovatelé připisují spíše neadekvátnímu tréninku bezpečnostních sil než záměrné manipulaci s volbami (The Carter Center [nedatováno]: 46–47). Negativně je v závěrečné zprávě hodnocena cílená volební kampaň probíhající i během konání voleb a také nedostatečné soukromí v některých volebních místnostech (Ibidem: 40–42). Samotné sčítání hlasů probíhalo pod dohledem soudců a členů politických stran. Hlasovací urny ke sčítání hlasů dorazily zapečetěné pečeti dohlížejícího soudce (Ibidem: 47). V závěru zprávy jsou volby hodnocené jako přesné vyjádření vůle lidu navzdory slabosti v administrativě voleb (Ibidem: 64). Tyto volby lze považovat za spravedlivé.

Prezidentské volby konané v roce 2012 byly monitorované stejnou organizací jako volby do Parlamentu. V závěrečné zprávě pozorovatelé vytýkají organizátorům stejné administrativní nedostatky jako u voleb předchozích, jako např. nedostatek soukromí v některých volebních

místnostech. Na několika místech došlo k odepření vstupu voličům do volební místnosti. Stalo se tak ale pouze v případech, kdy se volič domáhal vstupu do jiné místnosti, než ve které byl k volbě zaregistrován, nebo když žena odmítla odhalit svůj *niqáb* a tím se identifikovat. Všeobecně byl přístup do volebních místností volný. Během voleb se vyskytly jen ojedinělé případy zastrašování (The Carter Center [nedatováno]: 53–55). Celkovou transparentnost voleb narušilo sčítání hlasů. Naprostá většina akreditovaných médií a domácích i zahraničních pozorovatelů voleb nebyla ke sčítání připuštěna. Možnost nepustit do sčítacích center monitorující pracovníky a novináře umožňoval zákon (Ibidem: 59–60). V platnosti byl ponechán volební zákon z roku 2005, byl ale novelizován v roce 2011 přechodnou vládou a v roce 2012 již zvoleným Parlamentem. Novelizace z roku 2012 umožňovala alespoň přítomnost zástupců politických stran při sčítacím procesu. Tito zástupci byli ale přítomni asi jen v polovině sčítacích center (Ibidem: 19–20, 60).

Průběh voleb naznačuje, že by se mohlo jednat o volby férové, ale s jistotou není možné tuto skutečnost potvrdit. Nadále je nutné počítat s oběma možnostmi, tedy že sčítání volebních hlasů mohlo proběhnout férově i že mohlo být zmanipulované.

3.2.6 Režim Mansúra a as-Sísiho 2013–2015

Prezidentské volby v roce 2014 se obešly bez nepokojů. Monitorující organizace nepodala žádné zprávy o nepřístupnosti volebních místností pro voliče. Rozdílná byla ovšem situace pro monitorující organizace a jednotlivce. Množství monitorujících pracovníků si stěžovalo na komplikace při získávání monitorovací akreditace. Ani její získání jim v mnoha případech nezajistilo přístup do volebních místností, popřípadě jim byla povolena přítomnost jen na krátkou dobu. Kritický byl především třetí den voleb, kdy byl zamítnut vstup do volebních místností většině pozorovatelů s oznámením, že jejich povolení bylo platné jen pro první dva dny voleb. Nutno podotknout, že třetí den voleb byl přidán až dodatečně v průběhu voleb. Přidání třetího volebního dne podle

Democracy International házelo špatné světlo na nezávislost volební komise a nestrannost přechodné vlády (*Democracy International* 2014: 4, 21–23).

Zpráva dále uvádí, že volby nelze považovat za demokratické kvůli atmosféře, která při nich panovala. Před volbami probíhalo porušování lidských práv ve velkém měřítku. Mnoho opozičních uskupení a hnutí bylo zakázáno. Novináři, disidenti a studenti byli zatýkáni. Veřejnoprávní i soukromá média se vyjadřovala ve prospěch as-Sísiho. Všude panovala atmosféra strachu, která byla podpořena extrémně velkou přítomností policejních a armádních příslušníků ve volebních místnostech. V kombinaci s nedostatečným zajištěním možnosti tajného hlasování v některých volebních místnostech je zřejmé, že před volbami a během nich byl na voliče vytvářen velký nátlak (*Ibidem*: 1–2, 22).

Atmosféra panující při prezidentských volbách 2014 zůstala zachována i při parlamentních volbách na konci roku 2015. Několik politických stran i nezávislých kandidátů se rozhodlo volby bojkotovat kvůli přetrvávajícímu nátlaku a nesoutěživosti voleb. Opoziční strany byly pomlouvány a demonizovány ve veřejných médiích. Téměř všechny politické strany, které se nakonec voleb zúčastnily a dostaly do Parlamentu, je možné zařadit mezi podporovatele prezidenta as-Sísiho. Protesty proti volbám byly přerušeny a protestující zabiti nebo zatčeni (*Afifi* 2015). Nesoutěživost voleb a uzavřená politická atmosféra se odrazila na volební účasti, která byla nižší než 30 %. V některých regionech nebyli pozorovatelé puštěni do volebních místností a v některých místech nebyli připuštěni ke sčítání hlasů (*EISA* 2015: 3–4). V těchto volbách se opět rozmohlo kupování hlasů ve velké míře. K tomuto přečinu docházelo i přímo před volebními místnostmi (*Aman* 2015).

3.2.7 Shrnutí

Za celou dobu vlády prezidenta Mubáraka neproběhly jediné svobodné volby. Při volbách byla prováděna celá řada nepoctivých praktik, které měly Mubáraka a stranu NDP udržet u moci.

Za jediné spolehlivě svobodné volby lze považovat parlamentní volby, do Dolní komory pro období 2011–2013. I průběh prezidentských voleb v tomto období odpovídal demokratickým volbám, avšak kvůli nemožnosti přístupu ke sčítání hlasů není možné s jistotou říci, že při sčítání nedošlo k podvodu. V období 2013–2015 je možné sledovat návrat podvodných praktik, které byly běžné v režimu Mubáraka. Atmosféra strachu a podvodná jednání znemožňují označit prezidentské i parlamentní volby v tomto období za svobodné.

Za předpokladu, že prezidentské volby v roce 2012 proběhly regulérně, režim Mursího a SCAF by tím splnil druhý Dahlův znak demokracie. I přesto, že nemůžeme s jistotou říci, že tyto volby spravedlivé byly, režim Mursího a SCAF tuto instituci ze všech režimů splňoval nejlépe díky spravedlivým volbám do Dolní komory Parlamentu. Všechny ostatní režimy tento bod nesplnily vůbec.

3.3 Všeobecné volební právo

3.3.1 Režim Mubáraka 1981–1989

Aby bylo možné volby považovat za demokratické, je nutné, aby prakticky všichni dospělí občané měli možnost volit. Právo volit občanům zaručoval článek 62 ústavy z roku 1971.

„Občané by měli mít právo volit, nominovat a vyjádřit své názory v referendech v souladu se zákonem. Participace ve veřejném životě je národní povinnost.“⁴ (Constitutionnet [nedatováno]: čl. 62).

Ústava tak zaručovala občanům nejen právo volit ve volbách do Parlamentu, ale také participovat na referendech, včetně prezidentských.

Podle volebního zákona měl právo volit každý občan starší 18 let nebo naturalizovaný občan, který byl držitelem občanství v Egyptě po dobu alespoň pěti let. Voleb se nesměli účastnit duševně nemocní lidé. Dále byli z volebního procesu vyloučeni lidé, kteří byli usvědčeni z těžkého zločinu, vězni nebo ti, jimž byl odebrán majetek exekučně. Dále nesměli volit lidé svěřeni do opatrovnickví kvůli špatnému chování nebo zradě a také po dobu pěti let nesměli volit zaměstnanci propuštění z veřejného sektoru nebo vlády z důvodu nepoctivosti (IPU 1987: 55; Gueorguieva – Simon 2009: 104).

Aktivní i pasivní volební právo získaly ženy v Egyptě v roce 1956 (Gueorguieva – Simon 2009: 104). Každý rok v prosinci proběhlo zrevidování registru voličů. Muži do něj byli zapisováni automaticky, protože volební účast pro ně byla povinná. Ženy byly do registru zapisovány pouze na vlastní žádost (IPU 1987: 55).

Z výše uvedeného je zřejmé, že ne všichni dospělí občané měli možnost ve volbách volit. Určité skupiny občanů toto právo postrádaly a ženy tak mohly učinit pouze po registraci. Je jisté, že vyloučení z volebního procesu bylo mířeno především na občany vystupující proti vládnímu režimu. Toto jednání není možné označit za demokratické.

3.3.2 Režim Mubáraka 1990–1999, 2000–2006

Dvě zkoumaná období Mubárakovi vlády bylo možné v tomto konkrétním případě spojit dohromady. Během těchto let neproběhla

⁴ Citizens shall have the right to vote, nominate and express their opinions in referendums in accordance with the provisions of the law. Their participation in public life is a national duty.

žádná změna ústavy a omezení aktivního práva pro skupiny zmíněné v předchozím zkoumaném období zůstalo prakticky nezměněné (Gueorguieva – Simon 2009: 104). V těchto obdobích, stejně jako v období předchozím, nebylo aktivní volební právo univerzálně rozšířeno a podmínka pro demokracii tím nebyla splněna.

3.3.3 Režim Mubáraka 2007–2010

Změna ústavy v roce 2007 se dotkla i článku 62 pojednávajícím o volebním právu. V pozměněné ústavě bylo psáno:

*„Občané by měli mít právo volit a vyjádřit své názory v referendech v souladu se zákonem. Participace ve veřejném životě je národní povinnost.“*⁵ (Constitutionnet [nedatováno]: čl. 62).

Oproti původní verzi ústava přestala lidem zaručovat právo nominovat. Právo volit a participovat v referendech zůstalo zachováno. Zbytek znění tohoto článku ústavy se věnuje pasivnímu volebnímu právu, není nutné se jím proto momentálně zabývat.

Přestože byl v roce 2007 novelizován i zákon týkající se volebních práv a voleb, většina z omezení pro aktivní volební právo zůstala zachována (Gueorguieva – Simon 2009: 104; State Information Service 2009).

3.3.4 Režim Mursího a SCAF 2011–2013

Přechodná ústava přijatá v roce 2011 se o aktivním volebním právu občanů nevyjadřovala (LCIL [nedatováno]). Toto volební právo bylo pro volby do Dolní komory Parlamentu definováno pouze volebním zákonem. Podle tohoto zákona měl aktivní volební právo občan, kterému bylo minimálně 18 let, a byl způsobilý uplatňovat svá politická práva. Politických práv byli zbaveni mimo jiné lidé, kteří byli v opatrovnictví z důvodu mentální poruchy, v posledních pěti letech zbankrotovali nebo

⁵ Citizens shall have the right to vote and express their opinions in referendums in accordance with the provisions of the law. Their participation in public life is a national duty.

nebyli naturalizovaní Egypťané po dobu alespoň pěti let. Dále nesměli volit občané odsouzení za těžký zločin, lidé, kterým byl v posledních pěti letech exekučně zabaven majetek, lidé odsouzení za různé zločiny, odsouzení za volební zločiny a státní úředníci a zaměstnanci propuštění v posledních pěti letech z důvodu porušení cti. Volit nemohli ani policisté a vojáci. Z volebního procesu byli vyloučeni i občané, kteří nebyli v době utváření volebního registru plnoletí, ale v době voleb jim již požadovaných 18 let bylo (The Carter Center [nedatováno]b: 20).

Omezení volebního práva se po revoluci ještě více rozšířilo. Navíc bylo znemožněno volit části dospělé populace, která dosáhla plnoletosti před volbami nebo v jejich průběhu. Kvůli tomu není možné označit volební právo za univerzálně rozšířené. Podmínky pro získání aktivního volebního práva zůstaly stejné i pro prezidentské volby 2012 (The Carter Center [nedatováno]a: 22). Ani v případě těchto voleb tak není možné mluvit o všeobecných.

Nová ústava přijatá až po volbách se k volebnímu právu vyjadřovala následovně:

„Pro občany je národní povinností podílet se na veřejném životě. Každý občan má právo volit, kandidovat a vyjádřit svůj názor skrze referendum. Tato práva specifikuje zákon.⁶ (WIPO [nedatováno]: čl. 55).

Tato ústava, stejně jako ústava předchozí, zaručovala právo volit každému občanovi, ovšem byl zde nechán prostor pro úpravu zákonem. Návrh tohoto zákona schválila Horní komora Parlamentu, dočasně zastupující rozpuštěnou Dolní komoru, na jaře 2013. Zákon mimo jiné nedával právo volit mentálně nemocným lidem, příslušníkům armády a policie a také lidem odsouzeným za přesně specifikované zločiny (Aboulenein 2013). Nejvyšší ústavní soud však tento zákon prohlásil za protiústavní. Soud kritizoval především odebrání volebního práva

⁶ It is a national duty for citizens to participate in public life. Every citizen has the right to vote, run for election, and express his opinion through a referendum. The law specifies these rights.

policistům a vojákům (Ateyya 2013). Finální podoba přijatého zákona již počítala s volebním právem pro policisty a vojáky. Komise pro legislativní a ústavní záležitosti přislíbila rozšíření volebního práva pro ozbrojené složky do roku 2020. V nadcházejících chystaných volbách měly být ale z volebního procesu ještě vyloučeny (Ahram Online 2013). Přestože se situace v Egyptě vyvíjela směrem k rozšíření volebního práva, v nejbližších chystaných volbách by toto právo ještě nebylo univerzální. Není možné spekulovat, za jakých podmínek by probíhaly volby další, proto je nutné volební právo v tomto období označit za exkluzivní, nikoliv všeobecné.

3.3.5 Režim Mansúra a as-Sísího 2013–2015

O aktivním volebním právu se zmiňuje článek 87 ústavy z roku 2014. Znění článku zůstalo prakticky stejné jako v ústavách předchozích. Každý občan má právo volit, kandidovat a hlasovat v referendu. Ani zde nechybí dodatek, že více upřesňuje zákon (Constitute Project [nedatováno]: čl. 87).

Volební zákon pro prezidentské volby 2014 se opět nevyhnul určitým restrikcím v aktivním volebním právu. Minimální věk pro získání tohoto práva zůstal na 18 letech. Při těchto volbách opět nastala situace odeprání volebního práva pro voliče, kteří dosáhli 18 let v období až po vyhlášení voleb a uzavření registru voličů. Zachováno zůstalo také omezení pro naturalizované občany, ti opět právo volit získali až pět let po obdržení občanství. Dále byli z voleb vyloučeni občané ve vazbě, příslušníci armády a policie a lidé bez identifikačních dokumentů (European Union Election Observation Mission 2014: 2). Nutno podotknout, že především v rurálních oblastech Egypta stále existují občané bez průkazu totožnosti (Democracy International 2012: 16). Zbavení práva volit byli nadále lidé propuštění z veřejného sektoru za porušení důvěry, lidé, kterým byl zkonfiskován majetek a lidé, kteří byli uvězněni i za malé zločiny (High Elections Committee 2014: 5–6).

Zákon specifikující volební práva, podle kterého proběhly i volby v roce 2015, byl vydán v červnu roku 2014. Věková hranice 18 let zůstala zachována, s ní ale i omezení z prezidentských voleb. Všechny skupiny obyvatel, které byly vyloučeny z voleb prezidentských, byly vyloučeny i z voleb parlamentních (State Information Service 2014).

3.3.6 Shrnutí

Aktivní volební právo bylo za vlády Mubáraka měněno jen nepatrně. Ve všech zkoumaných obdobích zůstalo restriktivní a nebylo všeobecně rozšířeno. Po revoluci v roce 2011 bylo volební právo ještě navíc odepřeno vojákům a policistům a kvůli administrativním nedostatkům také některým prvovoličům. Na druhou stranu ženy začaly být automaticky zapisovány do registru voličů. Omezení volebního práva pokračuje i v současném režimu. V žádném režimu nebylo volební právo univerzálně rozšířeno. Komparace v tomto případě není nutná, žádné z těchto období podmínku nespĺnilo.

3.4 Právo být volen

Toto právo, stejně jako právo volit, by mělo být univerzálně rozšířené. Přípustné je stanovení vyššího věku pro kandidaturu než pro aktivní volební právo.

3.4.1 Režim Mubáraka 1989–1989, 1990–1999

Pro tuto část výzkumu bylo opět možné zkoumat dvě nadefinovaná období zároveň, to z důvodu zachování stejného znění ústavy v těchto letech. Nutno podotknout, že vzhledem k nepřímé volbě prezidenta, zmanipulovaným výsledkům prezidentských referend a možnosti znovuzvolení prezidenta na neomezený počet volebních období bude část věnující se podmínkám pro kandidaturu na prezidenta čistě teoretická, protože v praxi neměl šanci získat prezidentský mandát nikdo jiný než Mubárák (Constitutionnet [nedatováno]: čl. 77).

Článek 75 egyptské ústavy z roku 1971 říkal:

„Aby člověk mohl být zvolený prezidentem republiky, musí být Egyptan narozený egyptským rodičům a musí mít občanská a politická práva. Jeho věk nesmí být méně než 40 let podle gregoriánského kalendáře.“⁷ (Constitutionnet [nedatováno]: čl. 75).

Věkové omezení je zde zcela jasné, nepotřebuje dodatečné vysvětlení. Z kandidatury na post prezidenta je podle tohoto článku vyloučen každý občan, který nemá egyptské rodiče. Vyloučení jsou tak nejen naturalizovaní občané, ale také občané narození na území Egypta, kteří nemají egyptské rodiče nebo alespoň jednoho z nich. Dále nemají možnost kandidovat občané, kteří nemají občanská a politická práva. V praxi to znamená, že vyloučeny jsou všechny skupiny obyvatel, které nedisponují aktivním volebním právem. Pokud se podíváme na předchozí podkapitolu, můžeme říci, že vyloučení duševně nemocných lidí a vězňů je zcela logické. Právo kandidovat ale neměli ani lidé, jimž byl exekučně zabaven majetek atd. Vyloučeny byly také ženy, které se nepřihlásily do registru voličů. Nezískaly volební právo, tudíž nemohly ani kandidovat. Je zřejmé, že i právo být volen bylo v těchto letech v Egyptě velmi exkluzivní.

Zatímco podmínky pro kandidaturu na post prezidenta byly stanoveny ústavou, podmínky pro obsazení Lidového shromáždění ústava neustanovila a ponechala je na zákoně (Constitutionnet [nedatováno]: čl. 88). Konkrétně se jednalo o zákon číslo 38 z roku 1972, který byl v této době stále platný. Podmínky pro kandidaturu do Lidového shromáždění byly následovné: kandidát by měl být egyptské národnosti a měl by mít egyptského otce, měl by splňovat podmínky pro získání aktivního volebního práva, v době voleb by měl mít alespoň 30 let, měl by mít splněnou vojenskou službu nebo být této služby zproštěn podle zákona a neměl by být dříve zbaven členství v parlamentu z důvodu ztráty důvěry nebo dobrého jména nebo z důvodu porušení povinností

⁷ The person to be elected President of the Republic must be an Egyptian born to Egyptian parents and enjoy civil and political rights. His age must not be less than 40 Gregorian years.

svého členství. V původním znění zákon vyžadoval po kandidátovi certifikát o ukončeném základním vzdělání nebo jeho ekvivalent. Tato podmínka byla několikrát upravena. V roce 1983 byla tato podmínka zmírněna a po kandidátovi byla požadována schopnost číst a psát (Democracy Reporting Internation 2011: 5; IPU 1984: 43). Kandidát také musel za svoji kandidaturu zaplatit poplatek 20 egyptských liber (IPU 1984: 43).

Z výše uvedeného výčtu požadavků pro kandidaturu vyplývá, že kandidát musel splnit nejen podmínky pro obdržení volebního práva, které byly už samy o sobě exkluzivní, ale jsou zde ještě požadavky dodatečné. Stejně jako u kandidatury na post prezidenta je zde národnostní podmínka. Především nemožnost kandidovat po předchozí ztrátě členství v parlamentu může být použita jako nástroj pro odstranění opozičních poslanců a kandidátů. Zejména, když o propuštění členů Parlamentu rozhodoval samotný Parlament, ve kterém dominovali poslanci NDP (Democracy Reporting Internation 2011: 5).

3.4.2 Režim Mubáraka 2000–2006

V roce 2005 došlo k již zmiňované úpravě ústavy, která změnila způsob volby prezidenta republiky. Nepřímá volba a následné referendum bylo nahrazeno volbou přímou. Článek stanovující podmínky pro kandidaturu nicméně změněn nebyl. Přesto došlo k transformaci způsobu nominování kandidátů. Zatímco v předchozích volbách navrhování probíhalo výlučně v Parlamentu, pro prezidentské volby v roce 2005 mohla na post prezidenta navrhnout jakákoliv politická strana založená před 10. květnem 2005 jakéhokoliv člena ze svého vedení, který splňoval podmínky pro zvolení. Avšak tato možnost platila pouze pro tyto jediné volby. Pro další konané volby toto mohla udělat pouze politická strana fungující alespoň pět let bez přerušení, která měla alespoň 5 % volených členů v Dolní i Horní komoře Parlamentu (Constitutionnet [nedatováno]: čl. 76). Přestože v nominaci prezidentských kandidátů

došlo k progresu směrem k demokracii, podmínky stanovující, kdo se smí a kdo se nesmí ucházet o prezidentský úřad, zůstaly nezměněné.

Článek upravující podmínky pro volbu do Lidového shromáždění zůstal zachován, stejně tak i minimální požadavky nutné ke kandidování (Constitutionnet [nedatováno]: čl. 88; Democracy Reporting International 2011: 5).

3.4.3 Režim Mubáraka 2007–2010

Změna ústavy v roce 2007 se dotkla i nominace prezidentských kandidátů. Pozměněný článek 76 zrušil možnost politických stran navrhnout své uchazeče a opět tuto výsadu vrátil Parlamentu. Kandidát nemohl být navrhnout jinak než minimálním počtem 250 členů Parlamentu, přičemž minimálně 65 jich muselo být z Dolní komory, 25 z Horní komory a deset z regionálních shromáždění. Navíc tito poslanci museli pocházet alespoň ze 14 různých regionů. Každý z poslanců mohl navrhnout pouze jednoho kandidáta. Je zřejmé, že reálnou možnost ucházet se o místo prezidenta mělo jen pár lidí. Důležité je, že článek 75, pojednávající o podmínkách pro uchazeče, zůstal opět nedotčen a tím i exkluzivnost v možnosti kandidovat na post prezidenta (Constitutionnet [nedatováno]: čl. 75, 76).

Změna byla provedena i v případě článku 88, který stanovoval podmínky pro možnost kandidatury do Lidového shromáždění. Avšak i nadále zde zůstalo zachováno, že podmínky stanovuje zákon (Constitutionnet [nedatováno]: čl. 88). Požadavky pro uchazeče o politický mandát v Lidovém shromáždění zůstaly ve volebním zákoně nezměněny (Democracy Reporting International 2011: 5). Volby v roce 2010 tedy proběhly, co se týče možnosti kandidovat, za stejných podmínek, jako všechny volby předchozí.

3.4.4 Režim Mursího a SCAF 2011–2013

Po éře prezidenta Mubáraka omezující politická práva se očekávalo rozšíření těchto práv. Rozšíření volebního práva se po revoluci nekonalo. Naopak nastavený systém byl ještě více diskriminující. Tedy alespoň, co se prvních voleb týče. Přejícná ústava zachovala pro prezidenta republiky minimální věk 40 let. Zavedla ale ještě větší restrikce, než které pro kandidáty platily v režimu předchozím. Usilovat o zvolení do úřadu nemohl nikdo, kdo dříve měl jiné občanství než egyptské. Zároveň oba rodiče prezidentského kandidáta museli mít egyptské občanství a nikdy v minulosti nemít žádné jiné. Také manželka, popřípadě manžel kandidáta nesměli mít jiné občanství než egyptské. Samozřejmě také zde byl zachován předpoklad, že daný občan měl všechna svá politická a občanská práva, lidé bez práva jít volit nemohli ani kandidovat. Pouze pravidlo určující, kdo může navrhnout uchazeče o prezidentský mandát, se stalo méně výlučné. Nově mohl být kandidát navržen samotnými občany, a sice peticí s minimálně 30 000 podpisy lidí s volebním právem z minimálně 15 provincií (LCIL [nedatováno]: čl. 26, 27).

Volby do Parlamentu byly opět regulovány zákonem. Jediná změna, která se ve volebním zákoně udála, bylo snížení věkové hranice z 30 na 25 let (EISA 2012: 12). Až na tuto změnu zůstaly nároky pro kandidaturu stejné (Democracy Reporting International 2011: 5).

Nároky na prezidentského kandidáta zůstaly stejné i po přijetí nové ústavy v roce 2012. Její článek 134, který se tímto problémem zabýval, převzal znění článku 26 přechodné ústavy. Případný další prezident by se volil podle stejných podmínek pro kandidaturu, za jakých byl zvolen prezident Mursí (WIPO [nedatováno]: čl. 134).

Tato nově přijatá ústava, na rozdíl od předchozích, upravovala podmínky pro kandidaturu do Parlamentu. Byla zachována věková hranice 25 let. Kandidát musel být Egyptan, který měl svá politická a občanská práva a dokončil alespoň základní vzdělání. Další podmínky

určoval zákon (WIPO [nedatováno]: čl. 113). Opět zde platilo omezení stejné jako pro získání aktivního volebního práva.

Je nutné také zmínit přechodné opatření této ústavy. Podle článku 232 se nesměli vůdci zakázané strany NDP deset let od přijetí ústavy politicky angažovat. Byla jim zakázána kandidatura na post prezidenta i do Parlamentu. Za vůdce této strany byli považováni všichni, kteří před 25. lednem 2011 byli členy generálního výboru, politického odboru nebo výboru, dále každý, kdo byl poslancem v Parlamentu za stranu NDP v některém ze dvou posledních volebních období před revolucí (WIPO [nedatováno]: čl. 232). Ačkoliv se jednalo o dočasné opatření po dobu deseti let, byl tento článek ústavy diskriminující.

3.4.5 Režim Mansúra a as-Sísího 2013–2015

Podmínky pro kandidaturu na post prezidenta v současné době ustanovuje článek 141 ústavy z roku 2014. Zde stojí:

„Prezidentský kandidát musí být Egyptan, narozený egyptským rodičům, a ani on, ani jeho rodiče nebo choť nesmí mít jiné občanství. Musí mít občanská a politická práva, musí mít vykonanou vojenskou službu nebo z ní být zproštěn podle zákona a nesmí být mladší než 40 let v den, kdy je spuštěno registrování kandidátů. Další podmínky pro kandidaturu jsou stanoveny zákonem.“⁸ (Constitute Project [nedatováno]: čl. 141).

Opět se v této ústavě vyskytuje podmínka národnosti a podmínka národnosti manželky či manžela. Kromě toho je zde možné nalézt podmínku disponování politickými právy, která již v minulé kapitole byla označena za exkluzivní.

⁸ A presidential candidate must be an Egyptian born to Egyptian parents, and neither he, his parents or his spouse may have held other citizenship. He must have civil and political rights, must have performed the military service or have been exempted therefrom by law, and cannot be younger than 40 years on the day that candidacy registration is opened. Other requirements for candidacy are set out by law.

Volbám do Parlamentu se věnuje článek 102 ústavy. Ohledně minimálních požadavků na uchazeče o mandát tato ústava klade stejné podmínky jako ústava předchozí. Uchazeč tedy musí mít politická a občanská práva, dokončené základní vzdělání a alespoň 25 roků (Constitute Project [nedatováno]: čl. 102).

3.4.6 Shrnutí

U pasivního volebního práva panovala stejná situace jako u práva aktivního. Ani v jednom ze zkoumaných období toto právo nebylo univerzálně rozšířeno. Komparace opět není nutná.

3.5 Svoboda projevu

Pátou institucí je svoboda projevu. Dahl tento bod definuje jako právo na vyjádření se k široce definovaným politickým záležitostem bez nebezpečí přísného trestu. K tomu patří možnost kritiky volených úředníků, vlády, zřízení, společensko-ekonomického řádu a většinové ideologie (Dahl 1995: 202). Nedílnou součástí svobody projevu je svoboda tisku a médií všeobecně. Právě na svobodu slova v médiích bude primárně zaměřena tato kapitola.

3.5.1 Režim Mubáraka 1990–1999

Je možné si všimnout, že tato kapitola netradičně začíná výzkumem období 1990–1999, nikoliv obdobím 1981–1989, jak tomu bylo v kapitolách předchozích. Je tomu tak z důvodu lepší dostupnosti zdrojů k této problematice z období 90. let. K období 1981–1989 se vrátíme později.

Nejprve je nutné zjistit, jak se ke svobodě slova vyjadřovala ústava z roku 1971. V článku 47 stálo:

„Svoboda názoru je garantovaná. Každý jedinec má právo vyjádřit svůj názor a šířit ho verbálně, psaním, fotografií nebo jinými prostředky

*v mezích zákona. Sebekritika a konstruktivní kritika je záruka bezpečnosti národa.*⁹ (Constitutionnet [nedatováno]: čl. 47).

Ke svobodě tisku se vyjadřoval hned následující článek.

*„Svoboda tisku, tisknutí, publikování a masmédií by měla být garantována. Cenzura novin, stejně jako jejich kontrola, suspendování nebo potlačování administrativními metodami je zakázáno. Ve výjimečném stavu nebo v době války může být zavedena limitovaná cenzura novin, publikací a masmédií v záležitostech týkajících se veřejné bezpečnosti nebo účelů národní bezpečnosti v souladu se zákonem.*¹⁰ (Constitutionnet [nedatováno]: čl. 48).

Oba články ústavy zaručovaly svobodu projevu. Avšak článek 47 si ponechal možnost specifikovat rozsah svobody pomocí zákona. Článek 48 připouštěl omezení svobody v době války nebo při vyhlášení výjimečného stavu. Rozsah cenzury opět reguloval zákon. Výjimečný stav mohl vyhlásit prezident na omezenou dobu, jejíž prodloužení mohlo proběhnout jen se souhlasem Dolní komory Parlamentu (Constitutionnet [nedatováno]: čl. 148). Výjimečný stav byl v Egyptě vyhlášen v roce 1981 a zrušen až v roce 2012 (CNN 2012). Po celou dobu vlády prezidenta Mubáraka mohlo docházet k cenzuře médií v souladu s ústavou.

V ústavě se nacházely ještě další články pojednávající o svobodě tisku. Všechny tuto svobodu zaručovaly v mezích zákona. Ovšem vzhledem k vyhlášenému výjimečnému stavu byly tyto články zcela irelevantní (Constitutionnet [nedatováno]: čl. 206–210). Za zmínku stojí článek 211, který ustanovoval Nejvyšší výbor tisku. V jeho kompetencích bylo upevňovat svobodu a nezávislost tisku, prosazovat základy

⁹ Freedom of opinion is guaranteed. Every individual has the right to express his opinion and to disseminate it verbally or in writing or by photography or by other means within the limits of the law. Self-criticism and constructive criticism is the guarantee for the safety of the nation.

¹⁰ Freedom of the press, printing, publication and mass media shall be guaranteed. Censorship of newspapers as well as their control, suspension or suppression by administrative methods is prohibited. In a state of emergency or in time of war a limited censorship may be imposed on the newspapers, publications and mass media in matters related to public safety or purposes of national security in accordance with the law.

společnosti a garantovat sílu národní jednoty a společenského míru (Constitutionnet [nedatováno]: čl. 211). Nejvyšší výbor tisku bylo vládou kontrolované těleso, jehož prostřednictvím si vláda udržovala moc nad médii (Accountable Journalism [nedatováno]). Např. v roce 1996 se Výbor stal jediným orgánem, který mohl udílet novinové licence (Open Arab 2007).

Zákony upravující svobodu slova a tisku byly v Egyptě dva. *Tiskový zákon*, který byl poprvé schválen v roce 1936, a *Trestní zákon*. Úpravy se oba zákony dočkaly v 80. a poté i v 90. letech (El-Bendary 2010: 7). *Tiskový zákon* byl upraven v roce 1995. Úpravami se výrazně zpřísnily tresty odnětí svobody i finanční tresty za porušení tohoto zákona (Walden 2000: 229). Tento zákon zakazoval: urážení novinářů, urážení prezidenta republiky, očeňování čelních představitelů zahraničních států, urážení Lidového shromáždění, armády, soudů a dalších veřejných autorit a úřadů, pomlouvání veřejných úředníků, zaměstnanců vlády a lidí ve veřejné službě, kompromitování reputace soudce ve vztahu k soudnímu případu, publikování nepravdivých nebo zaujatých zpráv a prohlášení nebo znepokojivé propagandy (Ibidem: 235).

Je zřejmé, že kritika vlády, volených úředníků nebo většinové ideologie nebyla v žádném případě možná. Proti tomuto zákonu se prakticky ihned zvedla vlna odporu ze strany novinářů a lidsko-právních organizací. Tento tlak donutil vládu zákon v roce 1996 znovu upravit. Vláda zmírnila tresty za tyto přečiny. Např. podle legislativy z roku 1995 hrozilo za urážku hlavy státu odnětí svobody na jeden den až tři roky, podle zákona z roku 1996 už „jen“ jeden den až jeden rok. Přestože došlo ke snížení trestů, zákony v platnosti zůstaly, nesvoboda slova zůstala zachována (Ibidem: 229).

3.5.2 Režim Mubáraka 1981–1989

Nyní je možné vrátit se zpět k období 80. let. Pro toto období platila stejná ústava, jako pro období 1990–1999. Právní rámec ohledně svobody slova a tisku byl tedy stejný. Již jsem zmiňoval, že zákony

upravující problematiku svobody projevu byly upraveny i v tomto období. K těmto zákonům se mi nepovedlo získat přístup. Na druhou stranu existují důkazy nasvědčující tomu, že svoboda slova byla potlačována i v tomto období. Za prvé, byl v platnosti výjimečný stav, který umožňoval cenzuru. Za druhé, v předchozí kapitole bylo psáno, že úprava zákona v roce 1995 zpřísnila tresty za porušení tiskového zákona. Je zřejmé, že zákon byl v platnosti již v 80. letech, úprava v letech 90. pouze zvýšila tresty, restrikce zákona zůstaly stejné. Tomu nasvědčuje i fakt, že *Tiskový zákon* byl poprvé představen v roce 1936. Podle el-Bendaryho již tehdy zákon umožnil kontrolu vlády nad tiskem a distribucí publikací, včetně těch vydávaných opozicí (El-Bendary 2010: 7).

3.5.3 Režim Mubáraka 2000–2006

V tomto a všech následujících zkoumaných obdobích bude hodnocení svobody tisku vycházet ze zpráv vypracovaných organizací *Freedom House*. Tato nevládní organizace se mimo jiné zabývá svobodou tisku ve všech světových zemích. Od roku 2002 tato organizace vydává závěrečné zprávy hodnotící svobodu tisku za uplynulý rok. Svobodu tato organizace hodnotí pomocí číselné škály od 0 do 100, přičemž 0 značí největší svobodu, 100 absolutní nesvobodu tisku. Na základě dosaženého skóre země obdrží status svobodná, částečně svobodná nebo nesvobodná (Freedom House 2002).

Za rok 2001 tisk v Egyptě dosáhl negativního skóre 77 a byl označen za nesvobodný. Restriktivní zákony z 90. let byly stále v platnosti a kritika prezidenta, vlády nebo zahraničních vládců byla nadále zakázána. Přestože opoziční politické strany měly možnost vydávat své noviny, tyto noviny byly dotované vládou. Vláda vlastnila tři největší egyptské noviny, do kterých dosazovala své editory a prostřednictvím Nejvyššího výboru tisku ovládala tisk a distribuci novin (Ibidem).

Za nesvobodný byl Egypt označen i v roce 2002, když mu bylo přiděleno skóre 79. V platnosti zůstaly stejné zákony. Vláda nadále držela monopol na noviny a z velké části měla kontrolu i nad televizí a rádiem.

V roce 2002 začal v Egyptě vysílat první nezávislý televizní kanál *al-Mihwar*. Méně cenzurovaný a hlídáný byl internet (Freedom House 2003).

Situace se mírně zlepšila v roce 2003. V tomto roce bylo zaregistrováno téměř 40 nových novin a magazínů. Vznikly také tři nové soukromé satelitní televizní stanice, ale jejich vlastníci měli silnou vazbu na vládu. Jedny z opozičních novin byly v červenci vládou zrušeny kvůli kritice prezidenta. Egypt získal 76 bodů a byl ohodnocen jako nesvobodný (Freedom House 2004).

V roce 2004 prezident Mubárak slíbil změnu legislativy upravující svobodu tisku, ale nebyly učiněny žádné významné změny. Několik novinářů bylo v tomto roce zatčeno, někteří čelili fyzickému napadení a někteří zahraniční novináři byli vyhoštěni ze země. Naproti tomu vláda v tomto roce nebránila vzniku několika lokálních satelitních televizních kanálů. Pozitivně bylo hodnoceno i neblokovaní několika zahraničních satelitních televizí. Přístup k internetu v roce 2004 v Egyptě vzrostl a i přesto zůstal internet v podstatě svobodný. Pouze Muslimské bratrstvo si stěžovalo na zablokování své internetové stránky. Navzdory zlepšení situace a posunu ve skóre ze 76 na 68 zůstal Egypt hodnocen jako nesvobodný (Freedom House 2005).

V roce 2005 byla nadále v platnosti legislativa z roku 1996, navzdory přislíbené změně v roce 2004. V roce 2005 byla zrušena cenzura stránek Muslimského bratrstva. Přestože internet zůstal stejně jako v minulých letech jediné relativně svobodné médium, v roce 2005 došlo k několika případům zatčení bloggerů. Nadále byli zatýkáni a zastrašováni také novináři. Stejně jako v minulých letech byl Egypt označen za nesvobodný, ale opět zaznamenal pozitivní posun ve skóre z 68 na 61 (Freedom House 2006).

I v roce 2006 byl Egypt ohodnocen jako nesvobodná země s celkovým skórem 62. V červenci došlo k úpravě legislativy, ale kritika prezidenta a zahraniční vlády zůstala nadále trestná. Stejně tak

i publikování falešných zpráv a útok na čest a důstojnost jednotlivců. Nadále se zvyšoval přístup Egypťanů k internetu, který zůstal bez větší cenzury. Byl ale prosazen zákon, který umožňoval zrušení internetové stránky, která by ohrožovala národní bezpečnost (Freedom House 2007).

3.5.4 Režim Mubáraka 2007–2010

Úprava ústavy v roce 2007 se nedotkla žádného článku pojednávajícím o svobodě slova nebo svobodě tisku (Constitutionnet [nedatováno]: čl. 47, 48, 206–210). Nadále byla tato problematika upravovaná zákonem a stále platný výjimečný stav umožňoval cenzuru médií.

V platnosti zůstala restriktivní legislativa z roku 2006. Represe ze strany vlády pokračovaly, v některých případech se dokonce stupňovaly. Relativně svobodný zůstal internet, ale např. v květnu bylo zrušeno 50 internetových stránek lidsko-právních organizací a novin vyjadřujících se k tomuto tématu. Vláda měla stále kontrolu nad novinami, rádiem a televizí. Soukromé rozhlasové a televizní stanice měly dovoleno vysílat pouze hudbu a zábavné pořady. Navzdory tomu některé nezávislé noviny a některé politické talk show si dovolily nakousnout témata, která byla dříve nemyslitelná. I novináři si v tomto roce dovolili více překračovat pomyslnou červenou čáru. A právě díky odvaze novinářů a médií porušovat zákony a kritizovat vládu *Freedom House* označil Egypt v roce 2007 za částečně svobodný, když získal skóre 59 (Freedom House 2008).

Jako částečně svobodný se skórem 60 byl Egypt hodnocený i v roce 2008. V platnosti zůstala legislativa z roku 2006 a v tomto roce Parlament znovu prodloužil trvání výjimečného stavu. V únoru byla přijata legislativa umožňující zrušení nezávislých televizních stanic, které měly negativní vliv na společenský mír, národní jednotu a veřejný pořádek. Zákony umožňovaly zrušení vysílací licence a zabavení vysílacího zařízení. V souladu s těmito zákony byla zrušena např. káhirská televizní stanice CNC. Kontrola nad tiskem novin zůstala v rukou vlády. Rozmohla

se také kontrola internetu. I v roce 2008 pokračovalo blokování webových stránek opozice a zatýkání bloggerů. V srpnu byla přijata nová vyhláška, která nařizovala internetovým kavárnám uchovávat jména, e-mailové adresy a telefonní čísla svých zákazníků (Freedom House 2009). Stejně skóre a stejný status jako v roce 2008 získal Egypt i v roce 2009 (Freedom House 2010).

Rok 2010 přinesl na poli svobody médií zhoršení. Egypt byl ohodnocen číslem 65 a to znamenalo změnu statusu. Egypt byl opět označen za nesvobodný a to zejména kvůli parlamentním volbám a incidentům, které tyto volby předcházely a doprovázely. Novináři a bloggeři byli masově zatýkáni. V předvolebním období došlo i ke zrušení přibližně 20 satelitních televizí. V říjnu byly přijaty směrnice omezující živé vysílání zpráv. Omezení se dotklo i zpráv šířených pomocí SMS zpráv. Tímto způsobem informace získávalo více než 55 miliónů obyvatel. Od října musely mediální společnosti k posílání masových zpráv získat povolení od ministerstva informací a Nejvyššího výboru tisku (Freedom House 2011).

3.5.5 Režim Mursího a SCAF 2011–2013

Přechodné období, rok 2011, bylo hodnoceno jako částečně svobodné (57 bodů). Přechodná ústava zaručovala svobodu tisku a projevu v mezích zákona. V době války nebo vyhlášeného výjimečného stavu byla povolena cenzura (LCIL [nedatováno]: čl. 12, 13). Výjimečný stav však zrušen nebyl. Nejvyšší rada armádních jednotek představující přechodnou vládu ponechala v platnosti legislativu přijatou v éře prezidenta Mubáraka. Tato Rada si také osvojila některé Mubárakovy metody pro kontrolu médií a potlačení svobody tisku. I v tomto roce byli novináři zatýkáni za své články a názory (Freedom House 2012).

Nová ústava byla přijata až koncem roku 2012, téměř celý tento rok byla stále v platnosti ústava přechodná. V platnosti nadále byl i *Tiskový zákon* a *Trestní zákon* přijatý předrevolučním režimem. Ačkoliv v květnu 2012 vypršela platnost výjimečného stavu a cenzura médií tak již nebyla

podle zákona možná, zákony, které zakazovaly urážení novinářů, urážení prezidenta republiky, publikování nepravdivých nebo zaujatých zpráv a prohlášení atd., byly nadále platné. Byl také přijat zákon, který učinil trestné rouhání a urážení náboženství. Obvinění za porušení těchto zákonů byla vznesena především proti nemuslimským občanům Egypta, novinářům a mediálními osobnostem. Během prvních šesti měsíců vlády prezidenta Mursího bylo vzneseno 24 obvinění za urážku prezidenta. Takto vysoký počet za tak krátkou dobu nebyl běžný ani v posledních letech vlády prezidenta Mubáraka. Prezident Mursí také dal několika vládním orgánům pravomoc pro udělování licencí médiím. Tyto orgány měly také v pravomoci určovat, co je vhodné pro vysílání. Svobodný zůstal internet. Bloggeři měli možnost kritizovat vládu na internetu, avšak internetové články egyptských novin často podléhaly cenzuře sebe samých. Média v zemi se rozdělila na dva tábory, jeden podporoval vládu a Muslimské bratrstvo, druhý je kritizoval. I z tohoto důvodu byl Egypt v roce 2012 ohodnocen skórem 62 a označen za nesvobodný (Freedom House 2013).

Ústava nového režimu z roku 2012 také zaručovala svobodu projevu:

„Svoboda myšlení a názorů je zaručená. Každý člověk má právo vyjádřit svůj názor řečí, psaním, obrázkem nebo jiným způsobem.“¹¹
(WIPO [nedatováno]: čl. 45).

Článek 48 zaručoval svobodu médií. Zakazoval cenzuru a rušení médií bez soudního příkazu. Svobodu článek omezoval v rámci zachování práv, svobody a sociální povinnosti. Dále tisk musel respektovat posvátnost soukromého života občanů a dodržovat podmínky národní bezpečnosti (WIPO [nedatováno]: čl. 48). Toto vágní vymezení svobody tisku umožňovalo vcelku bezproblémové zavírání kritizujících médií (Freedom House 2014). Článek dále připouštěl limitovanou cenzuru

¹¹ The freedom of thought and opinion are guaranteed. Every person has the right to express his opinion in speaking, writing, image, or otherwise.

v případě války nebo vyhlášeného výjimečného stavu (WIPO [nedatováno]: čl. 48).

Svoboda projevu byla omezena nejen zákonem, který ani v tomto roce nebyl změněn, ale také některými články ústavy (Freedom House 2013). Konkrétně se jednalo o článek 44, který zakazoval urážet proroky a posly Boha (WIPO [nedatováno]: čl. 44). Tento článek by se v Evropě skutečně dal pokládat za omezení svobody projevu. Avšak v Egyptě má své opodstatnění, jelikož byl tento režim založen na islámském právu, které urážky proroků a poslů zakazuje. V teoretické části práce bylo řečeno, že teoretické islámské demokracie se shodují na vystavění demokratického systému na základu práva *šarí'a*. Zákaz urážení proroků a poslů zde proto nemusí nutně být omezením svobody, ale důsledek budování demokracie odlišné od té evropské.

Svoboda tisku v Egyptě v roce 2013 byla na stupnici ohodnocena číslem 68, tedy horším než v roce 2012. Egypt opět získal status nesvobodné země, co se týče médií. Otázkou je, do jaké míry bylo celkové skóre ovlivněno revolucí a vládou přechodného kabinetu v druhé polovině roku. Organizace *Freedom House* nevydala žádné hodnocení pro tato dvě období zvlášť, avšak v závěrečné zprávě lze nalézt popis poměrů panujících v obou polovinách roku (Freedom House 2014).

V lednu 2013 byl předložen návrh zákona o svobodě informací, který měl nahradit *Tiskový zákon* vydaný během vlády Mubáraka. Ke schválení tohoto zákona ale nedošlo a po celou dobu vlády Mursího zůstal v platnosti právě Mubárakův *Tiskový zákon*. V první polovině roku 2013 tak docházelo opět k žalobám podaným na novináře za urážku prezidenta. Většina žalob přišla ze strany Muslimského bratrstva. Trest odnětí svobody, který za urážku prezidenta hrozil, zrušil až v srpnu prezident přechodné vlády Mansúr. Za dobu Mursího vlády bylo zaznamenáno 78 případů napadení novinářů. Většinu těchto případů měli na svědomí podporovatelé Muslimského bratrstva. Relativně svobodný zůstal za Mursího vlády internet (Freedom House 2014). Podle této

zprávy je možné říci, že v roce 2013 za Mursího vlády svoboda tisku a slova v Egyptě nebyla.

3.5.6 Režim Mansúra a as-Sísího 2013–2015

Stejně jako všechny předchozí i současná ústava Egypta zaručuje svobodu slova, názorů a tisku. Zaručuje také svobodu vědeckého bádání a přístup k informacím a oficiálním dokumentům (Constitute Project [nedatováno]: čl. 65–68). Články 70 a 72 deklarují právo na vlastnění a provozování médií a garantují jejich nezávislost (Constitute Project [nedatováno]: čl. 70, 72). Článek 71 říká, že cenzura a zavírání egyptských novin a médií je zakázáno. Výjimka je opět možná ve válečném stavu nebo ve stavu všeobecné mobilizace. Tento článek dále ruší tresty odnětí svobody za přestupky spáchané způsobem publikování. Ten samý článek ale zavádí tresty za podněcování k násilí nebo diskriminaci nebo za zpochybňování cti jednotlivců. Jednotlivé tresty ústava ponechává na zákonu (Constitute Project [nedatováno]: čl. 71).

Navzdory ústavnímu zrušení trestu odnětí svobody za publikování nebo vysílání útočných novinových článků a pořadů byla ponechána v platnosti legislativa prezidenta Mubáraka, a to i včetně trestů odnětí svobody. Prezident as-Sísí za celý rok 2014 nepřijal žádný nový zákon upravující tuto problematiku, přestože v roce 2013 bylo o změně diskutováno. V listopadu se navíc dostal vládě k projednání návrh zákona, který by zakazoval publikování jakýchkoliv zpráv týkajících se armády. Návrh zákona cílil na zákaz zveřejňování analýz, investigativní práce, statistik, dat a vojenské strategie, a to i na sociálních sítích. V září 2014 vydal as-Sísí dekret, který zakazoval zahraniční financování aktivit, které škodí národnímu zájmu. Tento dekret cílil především na aktivitu nevládních organizací na území Egypta. V Egyptě se v roce 2014 rozmohla autocenzura v médiích, stejně tak jako provládní zaujatost v médiích a malá pluralita názorů. Novináři i v tomto roce čelili násilí. Egypt v roce 2014 dosáhl nejhoršího hodnocení svobody médií od roku

2004. Byl ohodnocen číslem 73 a logicky označen za nesvobodný (Freedom House 2015).

Hodnocení pro rok 2015 organizace *Freedom House* zatím nevydala. I tak je ovšem možné Egypt označit v tomto roce za nesvobodný, a to z několika důvodů. Za prvé, za celý rok nedošlo ke změně zákonů týkajících se svobody médií. Až v prosinci 2015 začala vláda diskutovat nad návrhem nového zákona, až do konce roku platila stále legislativa Mubárakova (El-Fekki 2015).

Za druhé, v hodnocení svobody tisku organizací *Reporters sans Frontiers* si Egypt oproti roku 2014 pohoršil o 4,28 bodů a ve světovém hodnocení svobody tisku obsadil až 159 místo (Reporters sans Frontiers [nedatováno]).

A za třetí, v srpnu 2015 byly přijaty protiteroristické zákony, které omezují svobodu vyjádření a poklidného shromažďování (BBC 2015c). Článek 1 tohoto zákona považuje za podporu terorismu mimo jiné vědomé nebo i nevědomé poskytování nebo sbírání dat a informací, které ulehčují spáchání teroristického činu. Tento článek je snadno zneužitelný ve prospěch kriminalizování a trestání nezávislých médií a jednotlivců na sociálních sítích. Článek 26 zákona umožňuje trestat odnětím svobody ústní nebo písemné podporování terorismu. Článek 27 umožňuje odnětí svobody za vytvoření internetové stránky podporující terorismus. Organizace *Amnesty International* považuje tyto dva články za vágní a snadno zneužitelné proti novinářům a lidsko-právním organizacím kritizujícím egyptskou vládu. Článek 33 tohoto zákona kriminalizuje záměrné publikování falešných zpráv o teroristických zločinech, které se liší od oficiálního prohlášení. Původně za porušení tohoto článku hrozilo odnětí svobody na dva roky, ale později byl trest změněn na pokutu od 200 000 do 500 000 egyptských liber (cca 26 000 – 66 000 amerických dolarů). Článek 33 zcela jistě porušuje svobodu projevu deklarovanou v egyptské ústavě a také mezinárodní lidsko-právní smlouvy, které Egypt podepsal (Amnesty International 2015: 6–7).

3.5.7 Shrnutí

Navzdory faktu, že egyptská ústava z roku 1971 svobodu projevu zaručovala, byla během vlády Mubáraka a NDP potlačována. Porušování tohoto práva zcela legálně umožňoval výjimečný stav, který byl od roku 1981 vyhlášen. Také přijatá legislativa svobodě projevu bránila. Egypt byl v letech 1981–1989, 1990–1999 a 2000–2006 nesvobodný, co se týče svobody projevu. Částečně svobodné bylo období 2007–2010. Za tento posun nebyla zodpovědná změna legislativy, ale uvolněnější atmosféra, která dovolovala novinářům být více kritičtí. V roce 2010 tato atmosféra zmizela, ale až na jeho konci a pouze v důsledku konaných voleb. Z tohoto důvodu byl v tomto období daný znak demokracie splněn nejvíce ze všech posuzovaných období.

Ačkoliv se po revoluci očekávalo v Egyptě zlepšení lidských práv, v případě svobody slova k tomu nedošlo. Egypt byl v tomto ohledu opět nesvobodný. K tomuto stavu přispělo i ponechání předrevolučních zákonů v platnosti. V období 2013–2015 potlačování svobody slova pokračovalo. Nejvíce k tomu přispěl *Protiteroristický zákon* přijatý v roce 2015. Všechna období, kromě režimu Mubáraka 2007–2010, je nutné označit za nesvobodná.

3.6 Právo na alternativní informace

Z předchozí kapitoly je patrné, že tisk v Egyptě nebyl a není svobodný. Cílem této kapitoly je zjistit, zda občané Egypta měli možnost získávat informace z médií, která nebyla vlastněna nebo kontrolována egyptskou vládou. Jedná se o šestý znak demokracie podle Dahla. Tyto alternativní zdroje informací musejí v zemi existovat a měly by být chráněny zákonem (Dahl 1995: 202). Jinými slovy, vláda se nesnaží tato média přinášející alternativu omezit nebo zrušit. Do tohoto výzkumu budou zahrnuty čtyři druhy médií – noviny, televize, rádio a internet.

3.6.1 Režim Mubáraka 1981–1989

Největší egyptské noviny byly pod totální kontrolou vlády už od roku 1960, kdy prezident Násir znárodnil tisk. Tisk zůstal znárodněn po celou dobu jeho vlády. Až prezident Sádát povolil třem opozičním politickým stranám ustanovit svoje vlastní noviny (El-Zahed [nedatováno]: 2). V tomto trendu pokračoval i prezident Mubárak, který podpořil opozici v publikování vlastního tisku. Tyto noviny tvořily jistou alternativu ke třem největším a nejčtenějším deníkům, které patřily vládě (Khamis 2011). Tyto stranické noviny byly financovány přímo politickou stranou, ale také vládou. Nutno podotknout, že tyto noviny byly velmi cenzurovány. Mubárak ponechal těmto novinám svobodu vyjádření pouze v rámci vytyčených mantinelů (Webb 2014: 23; Allam [nedatováno]). Vydávání soukromých magazínů a novin nebylo povoleno, na rozdíl od těch stranických (Webb 2014: 30).

Televize začala v Egyptě vysílat v roce 1960 (Allam [nedatováno]). Veškeré kanály nevysílané satelitně byly však vlastněny vládou (Webb 2014: 36). Satelitní vysílání bylo v Egyptě možné od roku 1985, kdy byl uveden do provozu satelit Arabsat. Jako první ho z arabských států využil k vysílání právě Egypt, nicméně až v roce 1990 (Allam [nedatováno]).

Stejně jako na televizní vysílání, tak i na vysílání rádiové měla egyptská vláda monopol (Webb 2014: 36). Přístup k internetu v Egyptě v 80. letech nebyl, proto ani zde nebylo možné získat alternativní informace (Khamis 2011).

3.6.2 Režim Mubáraka 1990–1999

V 90. letech byla situace ohledně novin v Egyptě stejná jako v dekádě předchozí. Vláda vlastnila tři největší noviny a tisk opozice byl závislý na vládních finančních prostředcích. Díky tomu nad nimi vláda vykonávala určitou míru kontroly (El-Zahed [nedatováno]: 4). Soukromé vydávání novin bylo povoleno až od roku 2003 (Webb 2014: 30). Naproti tomu se v tomto období začaly vydávat anglické a francouzské verze

některých egyptských státních novin. Tato cizojazyčná vydání byla méně cenzurovaná než výtisky vydávané v arabštině (Ibidem: 24).

Podle Naomi Sakr necenzurovaný zdroj informací do Egypta přišel až se spuštěním satelitního vysílání (citováno dle Khamis 2011). Egypt neblokoval zahraniční televizní kanály vysílané přes Arabsat (Freedom House 2005). Jednalo se především o stanici *al-Džazíra*, jejíž vysílání začalo v roce 1996. Rozšíření do všech arabských států přišlo až v roce 1998. V tomto roce také Egypt zahájil provoz svého vlastního satelitu Nilesat, přes který začala o rok později vysílat soukromá televize *al-Mustaqila* sídlící v Londýně a satelitní televize z Abú Dhabí (Sakr 2001: 14–16). Tyto televize skutečně představovaly alternativu při získávání informací, ovšem je nutné podotknout, že v roce 1999 pouhých 7,5 % egyptských domácností vlastnilo televizi (Ibidem: 114). Jen malý počet obyvatel měl k těmto informacím přístup.

Monopol na rádiové vysílání měla vláda až do roku 2003, ani v 90. letech tak rádio nemohlo sloužit jako alternativní zdroj informací (Webb 2014: 36). Provoz internetu byl v Egyptě zahájen v roce 1993 (Khamis 2011). Avšak podle *Freedom House* došlo k velkému nárůstu počtu internetových uživatelů až v novém tisíciletí. I přes tento strmý růst používalo na začátku tisíciletí internet méně než 6 % obyvatel, tudíž se dá předpokládat, že v 90. letech se jednalo jen o zanedbatelnou část populace (Freedom House 2006). Internet tedy nemohl sloužit jako výrazný zdroj informací.

3.6.3 Režim Mubáraka 2000–2006

Jak již bylo zmíněno, v roce 2003 bylo umožněno vlastnit soukromé noviny. Téměř 40 nových časopisů a novin bylo zaregistrováno v tomto roce (Freedom House 2004). Na konci tohoto výzkumného období, v roce 2006, existovalo v Egyptě více než 500 novin a časopisů (Freedom House 2007). Díky tomuto kroku se značně zvýšil stupeň plurality médií. Na druhou stranu, lidé, kterým bylo umožněno založit své vlastní noviny, neměli nijak daleko k Mubárakovi a většinou se ztotožňovali s vládní

politikou. Vlastníci těchto novin zasahovali do editorské práce a ve výsledku byly některé tyto noviny stejně cenzurované jako noviny státní (Webb 2014: 35–36). Organizace *Freedom House* se k tomuto jevu vyjádřila následovně:

*„[...] tato zdánlivá rozmanitost maskuje roli vlády jako vlastníka a sponzora médií.“*¹² (Freedom House 2006).

Některé z těchto nově vzniklých novin ale byly k vládě kritické a v některých případech se jim dařilo rozbít široce rozšířená tabu (Khamis 2011). Je možné říci, že v tomto období se již některé alternativní zdroje informací mezi egyptskými novinami objevovaly. Jednalo se však o noviny, které byly vládou rušeny a jejich novináři zatýkáni a pronásledováni (Freedom House 2006). Tyto noviny rozhodně nelze považovat za zákonem chráněné, což je jedna z podmínek naplnění tohoto znaku demokracie podle Dahla.

Většina televizních stanic nevysílaných přes satelit zůstala i v tomto období státní (Webb 2014: 36). Soukromé stanice existovaly, avšak neměly dovoleno vysílat zprávy. Místo toho směly pouštět jen hudbu a zábavné pořady. V zemi nadále zůstaly neblokované zahraniční satelitní stanice (Freedom House 2004). Byly také založeny soukromé místní satelitní televize. Ačkoliv všechny tyto televize vysílaly z tzv. *free zone*, jejich majitelé byli vládou omezováni, protože k vysílání používali státem vlastněný satelit (Webb 2014: 36–37).

Po roce 2003 bylo také umožněno vlastnit soukromou rádiovou stanici. Vládní monopol tím byl zrušen, avšak soukromá rádia postihla stejná věc jako soukromé televize, nesměla vysílat zprávy, mohla se soustředit pouze na zábavu (Ibidem: 36).

Svobodu pro vyhledávání alternativních informací představoval internet. Již jsme nastínili, že po roce 2000 došlo k velkému nárůstu

¹² [...] this apparent diversity disguises the government's role as media owner and sponsor.

internetových uživatelů. Nicméně v roce 2006 jejich počet jen mírně přesahoval 7 % z celkové populace (Freedom House 2007).

3.6.4 Režim Mubáraka 2007–2010

Situace novin se během tohoto období nelišila od období předchozího. Soukromé vlastnictví novin bylo zachováno. V zemi i nadále existovalo přes 500 novin, ale většina z nich byla vládou cenzurována a ovlivňována. Egyptská vláda vlastnila 99 % novinových prodejen v zemi a mohla tak určovat, které noviny budou prodávány (Freedom House 2011).

Stejná situace zůstala zachována i v případě televizního vysílání. Satelitní vysílání blokováno nebylo. Nadále tak bylo možné sledovat zahraniční kanály, avšak v roce 2009 egyptská vláda zablokovala vysílání iránské satelitní televize *al-Alam*. Všechny nesatelitní televizní kanály byly stále kontrolovány vládou. Také rádio zůstalo ovládané vládou, soukromá rádia mohla vysílat pouze hudbu a zábavné relace (Freedom House 2010).

Možnost získávat alternativní informace zůstala zachována na internetu. Přestože egyptská vláda začala zatýkat bloggery porušující *Tiskový zákon*, internetové stránky zahraničních médií nebo sociální sítě blokovány nebyly. Během těchto čtyř let se počet internetových uživatelů v Egyptě značně rozrostl. Zatímco v roce 2007 se jednalo o 10 % populace, v roce 2010 byl jejich počet již 26,7 % (Freedom House 2007; Freedom House 2010).

3.6.5 Režim Mursího a SCAF 2011–2013

Po revoluci došlo ke změně fungování médií (noviny, televize, rádio). Vláda nadále vlastnila troje největší noviny a všechny televizní kanály kromě satelitních, ale nezávislá média se stala skutečně nezávislá. Ihned po revoluci došlo k registraci nových novin a satelitních televizí. Za vlády Mursího došlo k rozdělení výše

zmiňovaných médií na dva tábory, provládní a protivládní. Takovéto rozdělení poskytovalo více alternativních informací než za vlády Mubáraka. Stejně jako za minulého režimu se vláda snažila bojovat s médii, která proti ní vystupovala (Freedom House 2013; Freedom House 2015). Kvůli jejich velkému počtu nebylo možné je všechna zrušit, v praxi tak byla většina z nich tolerována. Také meze, které byly médiím za vlády Mursího nastaveny, byly vyšší než za vlády Mubáraka (Webb 2014: 78).

Informace bylo nadále možné získávat také ze zahraničních satelitních televizí a internetu. V roce 2012 mělo pravidelný přístup k internetu již 44% obyvatel, přičemž sociální sítě jako Facebook a Twitter hrály při šíření a získávání informací klíčovou roli (Freedom House 2013). V roce 2013 tento počet klesl na 29%, pravděpodobně kvůli revoluci. Zprávy bylo také možné získávat přes mobilní telefon, který v tomto roce vlastnilo téměř 70% občanů (Freedom House 2014).

3.6.6 Režim Mansúra a as-Sísího 2013–2015

Ihned po revoluci v roce 2013 začala být rušena média podporující Muslimské bratrstvo a exprezidenta Mursího. Na seznam zakázaných médií se dostaly i některé zahraniční satelitní televize, včetně televize *al-Džazíra*. Média přestala přinášet objektivní zprávy ze strachu, že budou obviněna z podpory Mursího. Média kritizující revoluci armády riskovala odplatu (Freedom House 2014).

Zavírání médií podporující Muslimské bratrstvo pokračovalo i v roce 2014. Novináři, vyjadřující i nepatrnou kritiku režimu, následně čelili odplatě ze strany vlády nebo svých zaměstnavatelů. Nezávislé noviny a satelitní televize byly věrné režimu as-Sísího. Hlavní editoři 17 nezávislých i státních novin se v říjnu 2014 zavázali nekritizovat vládu a armádu (Freedom House 2015). V roce 2015 už v zemi v podstatě neexistovala soukromá média, která by kritizovala vládu. Média Muslimského bratrstva a dalších opozičních skupin se přesunula do zahraničí (Freedom House 2016).

Televize a rádia zůstaly pod přímou kontrolou vlády. Výjimku tvoří soukromé satelitní televize. Vysílání zahraničních satelitních televizí bylo obnoveno a v roce 2015 právě tyto televize měly největší sledovanost (Ibidem).

Významným zdrojem informací zůstal internet. V roce 2015 k němu mělo pravidelný přístup 32 % obyvatel. Naopak tradičním tištěným novinám se snížil odběr (Ibidem).

3.6.7 Shrnutí

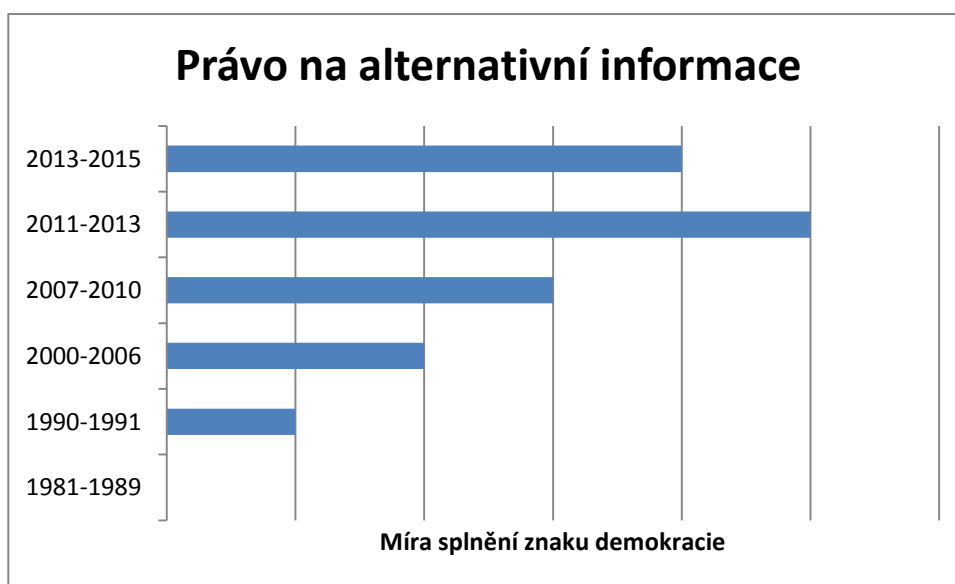
V 80. letech v podstatě alternativní zdroj informací v Egyptě neexistoval. Toto období musí být hodnoceno nejhůře. V letech 90. byl pro veřejnost spuštěn internet, ale přístup k němu mělo jen minimum populace. Zdroj informací představovaly zahraniční satelitní televize, jejichž provoz byl v Egyptě zahájen na konci 90. let a na přelomu tisíciletí. Ani jejich sledovanost nemohla být vysoká, přesto se jednalo o krok kupředu.

Zlom nastal v období 2000–2006. Alternativní zdroj informací představovaly právě zahraniční satelitní televize a internet, jehož uživatelská základna strmě rostla. Vláda si udržovala kontrolu nad vysíláním místního rádia a televize. Alternativní informace přinášely také některé noviny. Vláda ale kontrolovala prodejní místa, proto těchto novin nemohlo být mnoho a jejich zprávy bylo obtížné prezentovat široké veřejnosti. Soukromá rádia nemohla přenášet zprávy, tudíž nepředstavovala alternativní zdroj informací. Přesto byly informace z alternativních zdrojů dostupnější a je nutné toto období hodnotit pozitivněji než předchozí dvě.

Ještě lépe bude hodnoceno období 2007–2010. V tomto období se znovu zvýšil počet internetových uživatelů. Díky uvolnění poměrů a lepší svobodě slova bylo možné získávat určité alternativní informace i z novin.

Po revoluci v roce 2011 bylo možné alternativní informace sehnat ve všech čtyřech zkoumaných typech médií. Významnou úlohu hrála svoboda internetu. Ačkoliv i za tohoto režimu byla média s protivládním názorem stíhána, jejich počet byl velký a jejich zprávy dostupné. Nelze ale tuto instituci demokracie označit za zcela splněnou, právě kvůli snaze vlády pronásledovat opoziční média.

Po revoluci 2013 představují zdroj alternativních informací opět jen zahraniční satelitní televize a internet. Soukromá média, která v Egyptě zůstala, jsou prakticky všechna provládní. Naproti tomu sledovanost zahraničních satelitních kanálů v tomto období vzrostla a naopak se snížil prodej novin. Tento jev signalizuje větší dostupnost alternativních informací. Toto období bude hodnoceno hůře než režim Mursího a SCAF, ale naopak kladněji než všechna období vlády Mubáraka (viz graf 2).

Graf 2: Právo na alternativní informace

3.7 Svoboda sdružování

Poslední, sedmou institucí je svoboda sdružování. Svoboda sdružování zahrnuje nejen právo pořádat poklidné veřejné akce a shromáždění, ale také právo zakládat politické strany. Právě na tyto dva aspekty svobody sdružování bude tato práce zaměřena.

3.7.1 Režim Mubáraka 1981–1989

O egyptském stranickém systému a právu zakládat politickou stranu pojednával článek 5 ústavy z roku 1971. Zde bylo psáno, že politický systém je multipartijní, a že politické strany jsou regulovány zákonem (Constitutionnet [nedatováno]: čl. 5). Z toho vyplývá, že samotná ústava nezaváděla žádná pravidla pro zakládání a fungování politických stran, pouze oznamovala, že v zemi je povoleno fungování více než jedné straně.

Pravidla pro zakládání politických stran ustanovoval zákon, konkrétně *Zákon o politických stranách*, přijatý roku 1977. Prezident Mubárak po nástupu k moci tento zákon ponechal v platnosti. Většina článků tohoto zákona nebyla nikterak kontroverzní, ale obsahovala také články, které vládě dávaly možnost omezovat právo na formování nových politických stran. Jako nejvíce problematické se jevílo ustanovení Výboru politických stran. Jednalo se o vládní orgán, ve kterém zasedali např. ministr spravedlnosti nebo ministr vnitra. Šest ze sedmi členů tohoto výboru bylo také členy vlády, které do svých funkcí jmenoval přímo prezident. Sedmým členem byl předseda Horní komory Parlamentu, která byla ovládána vládní stranou NDP. V pravomoci Výboru politických stran bylo odmítnout registraci nové strany, pozastavit licenci politické straně, zrušit noviny vydávané politickou stranou, zastavit aktivity politické strany, pokud odporují národnímu zájmu, a také požádat Nejvyšší správní soud o zrušení politické strany a přerozdělení jejích financí (Human Rights Watch 2007: 3–4).

Výbor politických stran také mohl požádat o přezkoumání, zda principy, cíle, politika nebo metody politické strany neodporují principu islámské jurisprudence, principům revolucí z let 1952 a 1971, zachování národní jednoty nebo sociálně-demokratickému řádu (Ibidem: 4).

Zákon dále specifikoval čtyři podmínky, za kterých mohla být založena nová politická strana, nebo fungující strana zrušena v případě jejich porušení. První podmínkou byla odlišnost od již fungujících stran.

Nová politická strana se s těmi stávajícími nesměla shodovat v programu, politice a metodách pro dosažení svého programu (Ibidem: 4–5).

Nová politická strana dále nesměla být založena na etnických, třídních nebo geografických základech. Strana také nesměla být založena na diskriminaci pohlaví, původu, náboženství a víry (Ibidem: 5).

Třetí podmínkou bylo, že členové nové politické strany nesmí být ve spojení s žádnou organizací, skupinou nebo politickou stranou, která volá po zrušení mírové dohody Egypta a Izraele (Ibidem: 5).

A za čtvrté, nová politická strana nesměla být reinkarnací již zrušené strany (Ibidem: 5).

Z výše uvedeného je jasné, že svoboda sdružování v podobě zakládání politických uskupení byla omezována mnoha způsoby. Egyptská vláda měla prostřednictvím Výboru politických stran absolutní kontrolu nad politickými stranami a jejich fungováním.

Svobodou sdružování se zabýval také článek 54. Ten říkal:

*„Občané mají právo na mírumilovné a neozbrojené soukromé shromáždění bez nutnosti předchozího oznámení. Bezpečnostní složky nesmějí zasahovat do těchto soukromých setkání. Veřejná setkání, průvody a shromáždění jsou povolena v mezích zákona“.*¹³
(Constitutionnet [nedatováno]: čl. 54).

Z článku vyplývá, že soukromá shromáždění byla povolena a nebylo možné proti nim zasahovat. Veřejná shromáždění byla limitována zákonem. Není příliš relevantní zjišťovat, za jakých podmínek zákon shromáždění povoloval, protože od roku 1981 byl v Egyptě vyhlášený výjimečný stav, který vládě umožňoval veřejná shromáždění zakázat. V praxi byla možnost zrušit shromáždění využívána selektivně,

¹³ Citizens shall have the right to peaceable and unarmed private assembly, without the need for prior notice. Security personnel may not attend these private meetings. Public meetings, processions and assemblies are allowed within the limits of the law.

rušeny byly především demonstrace islamistické a sekulární opozice (Dunne 2006: 13).

3.7.2 Režim Mubáraka 1990–1999

Stejný stav jako v 80. letech platil i v letech 90. Ani jeden z výše zmíněných článků ústavy nebyl pozměněn. *Zákon o politických stranách* zůstal zachován ve stejném znění. Vláda v tomto období nepovolila registraci několika novým politickým stranám. Tímto způsobem si v podstatě vládnoucí strana mohla sama volit svoji opozici (Human Rights Watch 2007: 8–9). Nebyl zrušen ani výjimečný stav, a tak bylo možné i nadále zasahovat proti veřejnému shromáždění.

3.7.3 Režim Mubáraka 2000–2006

Změny nedoznaly články ústavy ani v období 2000–2006. Pozměněn ale byl *Zákon o politických stranách*, jehož úprava proběhla v roce 2005. Kontroverzní Výbor politických stran zůstal zachován. Počet jeho členů se navýšil na devět. Osm členů Výboru tvořili členové vlády, které jmenoval prezident, jediným nejmenovaným zůstal předseda Horní komory (Human Rights Watch 2007: 6).

K více zásadním změnám došlo v podmínkách pro utvoření politické strany. Nový žadatelé již nemuseli čekat na povolení k fungování od Výboru politických stran, měli pouze povinnost ohlásit vznik politické strany. Nicméně Výbor měl možnost do 90 dní od oznámení vznést případné námitky a stranu zrušit (Ibidem: 6).

Zrušeny byly některé podmínky, jejichž nesplnění mohlo vést k rozpuštění politické strany nebo neumožnění fungování. Mezi tyto zrušené podmínky patřila např. povinnost politické strany mít principy, cíle, politiku a metody v souladu s principy revolucí 1952 a 1971 a islámské jurisprudence. Dále také byla zrušena podmínka nemít ve straně žádného člena napojeného na organizace volající po zrušení mírové smlouvy s Izraelem. Na druhou stranu byla zachována vágně

formulovaná podmínka, že politické strany nesmějí být v rozporu s národní jednotou (Ibidem: 6–8).

Nový zákon ale také některé podmínky pro fungování a zakládání politických stran zpřísnil. Např. podle zákona z roku 1977 minimální počet zakládajících členů byl 50 a alespoň polovina z nich musela být farmáři a rolníci. Podle nového zákona byl minimální počet zakládajících členů zvýšen na 1 000. Zakládající členové museli pocházet alespoň z deseti provincií a z žádné z nich nesmělo být méně než 50 členů. Zákon také omezil počet novin, které směla politická strana vydávat. Před rokem 2005 bylo toto množství neomezené, po přijetí zákona směla každá strana publikovat pouze dvoje noviny (Ibidem: 7).

Je zřejmé, že navzdory provedeným změnám měla vláda stále kontrolu nad politickými stranami v zemi. Skrze Výbor politických stran mohla vláda zabránit vzniku novým nechtěným stranám. Od přijetí *Zákona o politických stranách* v roce 1977 do roku 2004 vláda zabránila registraci 63 novým stranám a fungování povolila dvěma. I po změně tohoto zákona v tom mohla nadále pokračovat (Ibidem: 6, 8).

Výjimečný stav zůstal v platnosti, a proto i nadále měla vláda možnost rušit veřejná shromáždění pořádaná např. opozičními stranami a organizacemi. Zde nedošlo k žádné změně.

3.7.4 Režim Mubáraka 2007–2010

Změny ústavy v roce 2007 se dotkly i článku 5 pojednávajícím o politickém systému. Původní znění, ve kterém byl egyptský politický systém definován jako multipartijní a bylo řečeno, že politické strany podléhají zákonu, zůstalo zachováno a bylo doplněno o další odstavec. Tento odstavec zněl:

„Občané mají právo zakládat politické strany v souladu se zákonem. Nicméně je zakázáno vykonávat politickou aktivitu nebo

*zakládat politickou stranu založenou na náboženských základech nebo na diskriminaci pohlaví a rasy.*¹⁴ (Constitutionnet [nedatováno]: čl. 5).

Přímo v ústavě se objevil článek omezující svobodu sdružování na náboženských základech. Takovéto omezení působí až komicky, protože podle ústavy byl islám oficiálním státním náboženstvím a islámské právo tvořilo základ legislativy (Constitutionnet [nedatováno]: čl. 2). Přesto však nebylo možné založit politickou stranu založenou na islámu. Je zřejmé, že toto opatření bylo cíleně zaměřené na islamistickou opozici v čele s Muslimským bratrstvem.

Změna *Zákona o politických stranách* do konce roku 2010 již neproběhla, vláda proto měla nadále kontrolu nad politickými stranami (El-Hennawy 2011).

Ke změně článku 54 nedošlo (Constitutionnet [nedatováno]: čl. 54). Výjimečný stav také zůstal v platnosti, proto ani v tomto zkoumaném období nelze hovořit o svobodě sdružování.

3.7.5 Režim Mursího a SCAF 2011–2013

Přechodná ústava platná až do konce roku 2012 do jisté míry navazovala na ústavu předchozího režimu. Článek 4 povoloval založení politické strany v souladu se zákonem. Zakazoval ale založení politické strany na náboženském základě nebo na základě diskriminace pohlaví a původu (LCIL [nedatováno]: čl. 4).

Zákaz zakládat politickou stranu na základě náboženství hlásal také *Zákon o politických stranách* upravený v roce 2011. Zákon také zakazoval stranu založit na základě sekty nebo geografické polohy (Selim 2015: 40). Ponechán byl i zákaz založit stranu, jejíž principy by škodily národní bezpečnosti a národní jednotě (Guirguis 2011). Tato vágní

¹⁴ The citizens have the right to establish political parties according to the law. It is prohibited, however, to exercise any political activity or to found any political party based on religious considerations or on discrimination on grounds of gender or race.

formulace opět mohla vládě sloužit jako nástroj pro rušení nechtěné opozice.

Kompetence rušit politické strany a podávat námitky proti registraci strany nové opět připadly Výboru politických stran. Počet jejich členů byl opět snížen na sedm. Výbor tvořily soudci, těleso bylo tentokrát odděleno přímo od moci výkonné, ale vládě zůstala zachována pravomoc tyto soudce jmenovat, nepřímo tedy měla na výbor stále vliv (Ibidem).

Nová legislativa značně ztížila zakládání nových politických stran, když zvedla počet zakládajících členů na 5 000. Členové navíc museli pocházet z deseti provincií. Toto opatření výrazně znevýhodňovalo malé politické strany. Stejně tak i nařízení, že nová politická strana musí nechat otisknout jména všech svých zakládajících členů ve dvou široce rozšířených novinách. Společně se zákazem státního dotování politických stran toto působilo stranám silnou ekonomickou zátěž. Opět tato opatření omezovala spíše malé strany (Selim 2015: 40).

Navzdory zákazu zakládání náboženských politických stran tyto strany vznikly. Jako příklad za všechny lze uvést politickou stranu Muslimského bratrstva, které přijetí tohoto restriktivního zákona dokonce podporovalo (Guirguis 2011). Naopak Výbor odmítl žádost o registraci politické strany skupině al-Džamá'at al-Islámíja s odůvodněním, že není možné zakládat stranu na náboženském základě (Suleiman 2011). Jednání Výboru zůstalo i po revoluci ve svém rozhodování selektivní.

Ústava z roku 2012 říkala, že politický systém Egypta je multipartijní. Zaručovala svobodu ve vytváření nových politických stran. Vládní orgány mohly tyto strany zrušit pouze se soudním příkazem. Bylo zakázáno ustanovovat strany na základě diskriminace pohlaví, původu nebo náboženství. Bližší podrobnosti opět určoval zákon (WIPO [nedatováno]: čl. 6, 51). V platnosti zůstala legislativa z roku 2011, režim tedy zůstal v tomto ohledu stejně restriktivní jako před přijetím ústavy (Elagati – Ahmed – Bayoumi 2015: 6).

Také přechodná ústava zaručovala právo na poklidné soukromé shromáždění, které nesmělo být narušeno bezpečnostními složkami. Pokojná veřejná shromáždění byla povolena v mezích zákona (LCIL [nedatováno]: čl. 16). Jelikož výjimečný stav byl zrušen až na začátku června roku 2012, bylo možné proti veřejným shromážděním do této doby zasahovat (CNN 2012).

Svobodu veřejného poklidného neozbrojeného sdružování, včetně demonstrací, zaručovala také ústava z roku 2012. Takováto setkání musela být podle ústavy předem oznámena (WIPO [nedatováno]: čl. 50). Již v listopadu stejného roku prezident Mursí dekretem uvedl v platnost *Zákon na ochranu revoluce*. Tento zákon umožňoval zadržovat vyšetřované osoby po dobu až šesti měsíců bez soudu (Amnesty International 2012). A to i za přestupky jako ohrožování dopravy a bránění v provozu veřejným institucím. Tento zákon měl za úkol potlačit nesouhlas s novým režimem. Zabraňoval veřejným shromážděním, např. demonstracím (Human Rights Watch 2012). V letech 2012 i 2013 za vlády prezidenta Mursího k násilnému potlačování poklidných demonstrací reálně docházelo (AFTE – EIPR – CIHRS 2014: 7–8).

3.7.6 Režim Mansúra a as-Sísího 2013–2015

V nynější egyptské ústavě se svobodou formování politických stran zabývá článek 76. Občané mají právo utvářet politické strany. Způsob utváření je regulován zákonem. Nicméně je zakázáno utvářet strany na náboženském základě nebo na základě diskriminace pohlaví, původu, sekty nebo geografické lokace. Dále strany nesmějí vykonávat praktiky, které by byly militantní nebo které by škodily demokracii. Stranu je možné zrušit soudním příkazem (Constitute Project [nedatováno]: čl. 76).

Již v této definici je opět možné nalézt několik omezení pro formování politických stran. Další omezení jsou přidána zákonem, protože v platnosti zůstal ponechán zákon z roku 2011 (Elagati – Ahmed – Bayoumi 2015: 6).

Stejně jako všechny předchozí, i tato ústava zaručuje právo na privátní poklidné shromáždění, které nesmí být pod dohledem bezpečnostních složek. Veřejná shromáždění, pochody a demonstrace jsou opět povoleny v rámci zákona a po předchozím oznámení. Ústava dále říká, že tato shromáždění musejí být poklidná a občané nesmí mít u sebe zbraň žádného typu (Constitute Project [nedatováno]: čl. 73). Tento bod se zdá být sporný, protože v nejzazším případě může být za zbraň považováno prakticky cokoliv, včetně tyčí s připevněnými demonstrativními transparenty.

Potřebnou legislativu přijal již v roce 2013 prezident přechodné vlády Mansúr. Tento nový zákon byl velmi restriktivní a lidem bral právo na svobodu shromáždění. Vláda měla např. možnost rozpustit veřejné shromáždění o více než deseti lidech, které nebylo ohlášeno tři dny předem. Vláda měla pravomoc násilně rozpustit demonstraci, pokud by se vyskytla seriózní zpráva nebo důkaz, že demonstrace může být hrozbou pro mír a bezpečnost. Tato vágní definice umožňovala rozpustit v podstatě kterékoliv veřejné setkání. Trestné bylo také blokování provozu. Zákon dále zakazoval politická setkání v místech vyhrazených pro modlitbu nebo v jejich blízkosti. Výčet restrikcí a vágních definic by takto mohl pokračovat (Human Rights Watch 2013). Toto právo bylo v platnosti ještě na konci roku 2015, přestože nevládní organizace několikrát volaly po jeho zrušení (Egypt Independent 2015).

V srpnu roku 2015 byl navíc přijat prezidentem as-Sísím *Protiteroristický zákon*. Podle tohoto zákona je za teroristický čin považováno jakékoliv použití násilí, které narušuje všeobecný pořádek nebo ohrožuje bezpečnost nebo zájmy společnosti, poškozují práva a svobody jednotlivce, poškozují národní jednotu, mír, bezpečnost, prostředí, budovy nebo majetek, zabraňuje veřejným autoritám ve výkonu své práce. Tato velmi široká definice teroristického činu omezuje základní lidská práva a je snadno zneužitelná právě proti demonstracím a dalším veřejným shromážděním (Human Rights Watch 2015).

3.7.7 Shrnutí

Svoboda sdružování byla ve všech třech režimech potlačována. Vláda měla prostřednictvím Výboru politických stran kontrolu nad registrací nových politických stran a mohla také rušit strany fungující. Existence mnoha podmínek, za jakých nesměla politická strana fungovat, nebyla zrušena ani po obou revolucích.

Svoboda sdružování na veřejných místech byla ústavami povolena, zákon ji však v praxi velmi omezoval. Režim Mubáraka omezení dosahoval vyhlášeným výjimečným stavem, oba porevoluční režimy přijatou legislativou. Protože svoboda sdružování nebyla zaručena v žádném režimu, není nutné provádět komparaci.

4 ZÁVĚR

V této práci byla posuzována demokracie ve třech egyptských režimech rozdělených do celkem šesti výzkumných období. Jednalo se o období 1981–1989, 1990–1999, 2000–2006, 2007–2010, 2011–2013 a 2013–2015. Demokracie byla posuzována podle sedmi institucí demokracie nadefinovaných politologem Robertem Dahlem.

První instituce, volení vládní úředníci, byla ve všech obdobích splněna pouze částečně. Prezident byl do své funkce dosazován volbami, ale Dolní komora Parlamentu byla vždy alespoň zčásti jmenovaná.

Druhým znakem byly svobodné a spravedlivé volby. V období 2011–2013 byl tento znak splněn pravděpodobně zcela. Použité zdroje ovšem tento závěr nemohou s jistotou dokázat. Tento znak byl proto v období 2011–2013 splněn buďto zcela nebo pouze částečně. Ve zbylých obdobích neproběhly žádné svobodné a spravedlivé volby, instituce zde splněna nebyla.

Třetí znak, všeobecné volební právo, nebyl naplněn v žádném ze zkoumaných období. Zákon pojednávající o aktivním volebním právu byl ve všech zkoumaných obdobích takřka stejný. Stejně tak tomu bylo i v případě čtvrtého znaku, práva být volen.

Pouze v období 2007–2010 byl částečně splněn pátý znak, svoboda projevu. V tomto období vlády Mubáraka byla částečná svoboda projevu zapříčiněna především uvolněním atmosféry, nikoliv změnou legislativy. V ostatních obdobích svoboda projevu zaručena nebyla.

Právo na alternativní informace (instituce číslo šest) nebylo přítomné pouze v období 1981–1989. V ostatních obdobích byla tato instituce naplněna více či méně, v žádném z nich ale ne úplně. S rozšiřováním tohoto práva souvisel zejména rozvoj informačních technologií.

Sedmý znak, právo na sdružování, nespĺňoval žádný režim v žádném období. Každý z režimů toto právo porušoval pomocí restriktivní legislativy, popřípadě také vyhlášeným výjimečným stavem.

Instituce demokracie							
	Volení vládní úředníci	Svobodné a spravedlivé volby	Všeobecné volební právo	Právo být volen	Svoboda projevu	Právo na alternativní informace	Svoboda sdružování
1981–1989	částečně	ne	ne	ne	ne	ne	ne
1990–1999	částečně	ne	ne	ne	ne	částečně	ne
2000–2006	částečně	ne	ne	ne	ne	částečně	ne
2007–2010	částečně	ne	ne	ne	částečně	částečně	ne
2011–2013	částečně	ano/ částečně	ne	ne	ne	částečně	ne
2013–2015	částečně	ne	ne	ne	ne	částečně	ne

Tabulka 1: Instituce demokracie

Kritérium pro určení nejvíce demokratického režimu byl počet splněných demokratických institucí. Z tabulky vyplývá, že jediný splněný znak demokracie byly pravděpodobně svobodné a spravedlivé volby v režimu Mursiho a SCAF v letech 2011–2013. Pokud byly prezidentské volby v roce 2012 spravedlivé, lze tento režim označit za nejvíce demokratický.

V případě že tyto volby demokratické nebyly, bude nutné jednotlivá období porovnat. Druhým zvoleným kritériem byl menší počet zcela nesplněných institucí. Nejméně takových znaků měly režim Mubáraka v letech 2007–2010 a režim Mursího a SCAF v letech 2011–2013. Rozhodujícím kritériem demokratičnosti tak musejí být částečně splněné demokratické instituce. Režim Mursího a SCAF ze všech režimů nejlépe splnil podmínku práva na alternativní informace (viz graf 2) a také podmínku volených vládních úředníků (viz graf 1), protože ústava z roku 2012 zaručovala naplnění tohoto znaku. Také podmínka svobodných a spravedlivých voleb byla splněna lépe. Režim Mubáraka lépe splnil pouze podmínku svobody projevu. Rozdíly v hodnocení svobody projevu organizací *Freedom House* nebyly mezi těmito režimy nijak velké. Z těchto důvodů lze označit režim Mursího a SCAF za nejvíce demokratický z posuzovaných období egyptské historie.

Za druhé nejvíce demokratické období můžeme označit režim Mubáraka v letech 2007–2010, právě kvůli nejmenšímu počtu absolutně nesplněných znaků demokracie.

Režim Mubáraka v letech 1990–1999 a 2000–2006 a režim Mansúra a as-Sísího v letech 2013–2015 mají shodně čtyři zcela nesplněné znaky a dva částečně splněné. Podle hodnocení dvou částečně splněných znaků lze režim Mubáraka v letech 2000–2006 označit za více demokratický než ten v letech 1990–1999 (viz graf 1 a 2). Režim Mansúra a as-Sísího naplnil jeden ze znaků lépe než výše zmíněná období Mubárakovi vlády a druhý hůře. Je však nutné podotknout, že právo na alternativní informace bylo v režimu Mansúra a as-Sísího lépe splněno spíše kvůli technologickému rozvoji, který umožňuje větší dostupnost informací. Z pohledu demokracie je tak tento režim pravděpodobně srovnatelný s režimem Mubáraka v letech 1990–1999.

Nejméně demokratický pak byl zcela jednoznačně režim Mubáraka v prvním období jeho vlády, tedy v letech 1981–1989.

Ze sedmi nadefinovaných znaků demokracie celkem tři nesplňoval žádný z režimů. Ani zbývající čtyři demokratické instituce nebyly vždy zcela splněny, spíše naopak. Z výzkumu vyplývá, že žádný z egyptských režimů nelze považovat za demokracii. Dále pak také fakt, že jednotlivé režimy si byly značně podobné. Legislativa, týkající se Dahlem nadefinovaných znaků demokracie, je v Egyptě v podstatě neměnná. Nový režim zákony od režimu svrhnutého přebírá nekriticky nebo jen s kosmetickými úpravami.

5 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Literatura

Al-Jabri, Mohammed Abed (2009). *Democracy, Human Rights and Law in Islamic Thought* (London: I.B.Tauris Publishers).

Blaydes, Lisa (2011). *Elections and Distributive Politics in Mubarak's Egypt* (New York: Cambridge University Press).

Dahl, Robert A. (1995). *Demokracie a její kritici* (Praha: Victoria Publishing).

Da'wah Academy (1996). *Political Theory of Islam* (Islamabad: IRI Press).

EISA (2012). *Election Witnessing Mission Report: Egypt* (Johannesburg: EISA).

El-Bendary, Mohamed (2010). *The Egyptian Press and Coverage of Local and International Events* (Lanham: Lexington Books).

Esposito, John L. – Voll, John O. (1996). *Islam and Democracy* (New York: Oxford University Press).

Gueorguieva, Vassia – Simon, Rita J. (2009). *Voting and Election the World Over* (Lanham: Lexington Books).

Kropáček, Luboš (1993). *Duchovní cesty islámu* (Praha: Vyšehrad).

Kubát, Michal (2002). Politické režimy – formy vlády. In: Cabada, Ladislav – Kubát, Michal a kol., *Úvod do studia politické vědy* (Praha: Eurolex Bohemia), s. 200–218.

Metz, Helen Chapin (1991). *Egypt: A country study* (Washington: U.S. Government Printing Office).

Ries, Matthias (1999). Egypt. In: Nolen, Dieter – Krennerich, Michael – Thibaut, Bernhard eds., *Elections in Africa* (New York: Oxford University Press), s. 329–350.

Říchová, Blanka (2006). *Přehled moderních politických teorií* (Praha: Portál).

Sakr, Naomi (2001). *Sattelite Realms: Transnational Television, Globalization and the Middle East* (London: I.B.Tauris Publishers).

Sartori, Giovanni (2001). *Srovnávací ústavní inženýrství* (Praha: Sociologické nakladatelství).

Selim, Gamal M. (2015). *The International Dimensions of Democratization in Egypt* (Cham: Springer).

Soroush, Abdolkarim (2000). *Reason, Freedom and Democracy* (New York: Oxford University Press).

Svensson, Palle (1995). *Teorie demokracie* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury).

Walden, Ruth (2000). *Insult Laws: An Insult to Press Freedom* (Reston: World Press Freedom Comittee).

Webb, Edward (2014). *Media in Egypt and Tunisia* (New York: Palgrave MacMillan).

Časopisy

Dunne, Michele (2006). Evaluating Egyptian Reform. *Carnegie Papers* 66 (2006), (<http://carnegieendowment.org/files/CP66.Dunne.FINAL.pdf>, 2. 5. 2016).

Esposito, John L. – Voll, John O. (2001). Islam and Democracy. *Humanities* 22 (6), (<http://www.neh.gov/humanities/2001/novemberdecember/feature/islam-and-democracy>, 22. 3. 2016).

Faris, David M. (2012). Constituting Election: The Electoral System in Egypt. *Middle East Policy Council* 19 (1), (<http://www.mepc.org/journal/middle-east-policy-archives/constituting-institutions-electoral-system-egypt>, 6. 4. 2016).

IPU (1984). Egypt. *Chronicle of Parliamentary Elections XVIII* (http://www.ipu.org/parline-e/reports/arc/EGYPT_1984_E.PDF, 28. 3. 2016), s. 43–45.

IPU (1987). Egypt. *Chronicle of Parliamentary Elections XXI* (http://www.ipu.org/parline-e/reports/arc/EGYPT_1987_E.PDF, 28. 3. 2016), s. 55–57.

Khamis, Sahar (2011). The Transformative Egyptian Media Landscape: Changes, Challenges and Comparative Perspectives. *International Journal of Communication* 5 (2011), (<http://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/813/592>, 27. 4. 2016).

Thabet, Hala G. (2006). Egyptian Parliamentary Elections: Between Democratisation and Autocracy. *Africa Development* 31 (3), s. 11–24.

Internetové zdroje

Aboulenein, Ahmed (2013). Shura Council to allow religious slogans in electoral campaigns. *Daily News Egypt*. 1. 4. 2013 (<http://www.dailynewsegypt.com/2013/04/01/shura-council-to-allow-religious-slogans-in-electoral-campaigns/>, 7. 4. 2016).

Aboulenein, Ahmed – Abdelaty, Ali (2016). After three-year gap, Egyptian parliament picks speaker to push through Sisi laws. *Reuters*. 10. 1. 2016 (<http://www.reuters.com/article/us-egypt-politics-idUSKCN0UO06620160110>, 29. 3. 2016).

Accountable Journalism [nedatováno]. *Supreme Council of the Press Code of Ethics*, (<http://accountablejournalism.org/ethics-codes/Egypt-Ethics>, 13. 4. 2016).

Afifi, Hana (2015). Egypt elections: Some aren't running, some are boycotting, and this is why. *Ahram Online*. 19. 10. 2015 (<http://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/164/155967/Egypt/Egypt-Elections/-Some-arent-running,-some-are-boycotting,-and-this.aspx>, 5. 4. 2016).

AFTE – EIPR – CIHRS (2014). The Right to Freedom of Assembly in Egypt. 15. 3. 2014 (http://afteegypt.org/wp-content/uploads/2014/11/UPR-Joint-report-on-freedom-of-Assembly-AFTE-EIPR-CIHRS.EN_.pdf, 3. 5. 2016).

Ahram Online (2013). *Shura Council finalizes 'exercise of political rights' law*. 16. 6. 2013 (<http://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/64/74148/Egypt/Politics-/Shura-Council-finalizes-exercise-of-political-righ.aspx>, 7. 4. 2016).

Ahram Online (2015). *Timetable for Egypt's parliamentary elections announced; voting to start 17 Oct.* 30. 8. 2015 (<http://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/64/139288/Egypt/Politics-/Egypt-parliamentary-elections-to-start--October---.aspx>, 29. 3. 2016).

Allam, Rasha [nedatováno]. Egypt. *European Journalism Centre*. (http://ejc.net/media_landscapes/egypt, 27. 4. 2016).

Aman, Ayah (2015). Egypt elections runoff overshadowed by election fraud. *Al Monitor*. 30. 10. 2015 (<http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/10/egypt-first-phase-elections-vote-rigging.html>, 5. 4. 2016).

Amnesty International (2012). *Egypt: Morsi constitutional changes trample rule of law*. 23. 11. 2012 (<https://www.amnesty.ie/news/egypt-morsi-constitutional-changes-trample-rule-law>, 3. 5. 2016).

Amnesty International (2015). *Egypt: Memorandum: Egypt's Draft Law on Counter Terrorism*. 12. 8. 2015 (<https://www.amnesty.org/en/documents/mde12/2269/2015/en/>, 20. 4. 2016).

Ateyya, Ahmed (2013). *Armed and Dangerous: Egyptian Court Gives Military the Vote*. *Al Monitor*. 31. 5. 2013 (<http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2013/05/egypt-voting-rights-army-officers-soldiers.html>, 7. 4. 2016).

Australian Government (2012). *Egypt Elections Roundup*. 2. 4. 2012 (<http://www.refworld.org/pdfid/51f6213c4.pdf>, 29. 3. 2016).

BBC (2013). *Egypt: Who holds the power?*. 3. 7. 2013 (<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-18779934>, 29. 3. 2016).

BBC (2015a). *Egypt Parliament election set for delay after court ruling*. 1. 3. 2015 (<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-31682021>, 29. 3. 2016).

BBC (2015b). *Egypt votes in long-delayed parliamentary elections*. 18. 10. 2015 (<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-34565022>, 29. 3. 2016).

BBC (2015c). *Egypt's al-Sisi imposes strict anti-terrorism laws*. 17. 8. 2015 (<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-33955894>, 20. 4. 2016).

CNN (2012). *Egypt lifts unpopular emergency law*. 2. 6. 2012 (<http://edition.cnn.com/2012/05/31/world/africa/egypt-emergency-law/>, 13. 4. 2016).

Constitute Project [nedatováno]. *Egypt's Constitution of 2014*, (https://www.constituteproject.org/constitution/Egypt_2014.pdf, 10. 3. 2016).

Constitutionnet [nedatováno]. *The Constitution of the Arab Republic of Egypt, 1971 (as Amended to 2007)*, (<http://www.constitutionnet.org/files/Egypt%20Constitution.pdf>, 10. 3. 2016).

Democracy International (2014). *Egypt Presidential Election Observation Report* ([http://democracyinternational.com/sites/default/files/Egypt%20Presidential%20Election%20Observation%20Report%20\(ES\)%20-%20for%20web.pdf](http://democracyinternational.com/sites/default/files/Egypt%20Presidential%20Election%20Observation%20Report%20(ES)%20-%20for%20web.pdf), 29. 3. 2016).

Democracy Reporting International (2011). *Unofficial Translation of Law No. 38 of the year 1972*. 28. 11. 2011 (http://www.democracy-reporting.org/files/law_on_the_people_s_assembly_including_amendments_to_october_2011.pdf, 9. 4. 2016).

DRI (2007). The Arab Republic of Egypt. *Assessment of the Electoral Framework* (http://www.democracy-reporting.org/files/dri_egypt.pdf, 28. 3. 2016).

Egypt Independent (2015). *Petition by 16 NGOs demands end to protest law*. 26. 11. 2015 (<http://www.egyptindependent.com/news/petition-16-ngos-demands-end-protest-law>, 4. 5. 2016).

EISA (2015). *EISA Wittnesing Mission to the Egyptian Prliamentary Election*, (<https://eisa.org.za/pdf/egy2015eom9.pdf>, 5. 4. 2016).

Elagati, Mohamed – Ahmed, Nouran – Bayoumi, Mahmoud (2015). *Citizenship in the discourse of Egyptian political parties*. *Euspring*, 6. 2015 (http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/pais/research/researchcentres/irs/euspring/publications/euspring_paper_6_citizenship_in_the_discourse_of_egyptian_political_parties.pdf, 3. 5. 2016).

El-Fekki, Amira (2015). *Cabinet discusses unified media and press law*. *Daily News Egypt*. 16. 12. 2015 (<http://www.dailynewsegypt.com/2015/12/16/cabinet-discusses-unified-media-and-press-law/>, 20. 4. 2016).

El-Hennawy, Noha (2011). *Egypt's new Political Party Law fails to please everyone*. *Egypt Independent*. 29. 3. 2011 (<http://www.egyptindependent.com/news/egypt%E2%80%99s-new-political-party-law-fails-please-everyone>, 2. 5. 2016).

El-Zahed, Hala [nedatováno]. Egyptian Press and the Transition to Democracy: A Study of the Conditions and Challenges Facing National Print Media Post the January 25th 2011 Revolution. LSE. (<http://www.lse.ac.uk/middleEastCentre/research/Collaboration-Projects/collaboration-2011-2012/LSE-Collaboration-with-FEPS/hala-ElZahed.pdf>, 27. 4. 2016).

Embassy of Egypt [nedatováno]. *Electing Egypt's New Parliament*, (<http://www.egyptembassy.net/fact-sheets/electing-egypts-new-parliament/>, 29. 3. 2016).

European Union Election Observation Mission (2014). *Presidential Election Administered in Line with the Law, in an Environment Falling Short of Constitutional Principles*. 29. 5. 2014 (http://eeas.europa.eu/delegations/egypt/press_corner/all_news/news/2014/20140529_en.pdf, 7. 4. 2016).

Freedom House (2002). *Egypt*, (<https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2002/egypt>, 15. 4. 2016).

Freedom House (2003). *Egypt*, (<https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2003/egypt>, 15. 4. 2016).

Freedom House (2004). *Egypt*, (<https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2004/egypt>, 15. 4. 2016).

Freedom House (2005). *Egypt*, (<https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2005/egypt>, 15. 4. 2016).

Freedom House (2006). *Egypt*, (<https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2006/egypt>, 15. 4. 2016).

Freedom House (2007). *Egypt*, (<https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2007/egypt>, 15. 4. 2016).

Freedom House (2008). *Egypt*, (<https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2008/egypt>, 15. 4. 2016).

Freedom House (2009). *Egypt*, (<https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2009/egypt>, 15. 4. 2016).

Freedom House (2010). *Egypt*, (<https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2010/egypt>, 15. 4. 2016).

Freedom House (2011). *Egypt*, (<https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2011/egypt>, 15. 4. 2016).

Freedom House (2012). *Egypt*, (<https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2012/egypt>, 20. 4. 2016).

Freedom House (2013). *Egypt*, (<https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2013/egypt>, 20. 4. 2016).

Freedom House (2014). *Egypt*, (<https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2014/egypt>, 20. 4. 2016).

Freedom House (2015). *Egypt*, (<https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2015/egypt>, 20. 4. 2016).

Freedom House (2016). *Egypt*, (<https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2016/egypt>, 28. 4. 2016).

Guirguis, Dina (2011). Egypt Opposition Divided over New Political Parties Law. *The Washington Institute*, 30. 3. 2011 (<http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/egypt-opposition-divided-over-new-political-parties-law>, 3. 5. 2016).

High Elections Committee (2014). Decree-Law of the President of the Arab Republic of Egypt No. 45/2014. 5. 6. 2014 (https://www.elections.eg/images/pdfs/laws/PoliRights2014-45_En.pdf, 5. 5. 2016).

Human Rights Watch (2007). *Monopolizing Power: Egypt's Political Parties Law*, (<http://pantheon.hrw.org/legacy/backgrounder/mena/egypt0107/egypt0107web.pdf>, 2. 5. 2016).

Human Rights Watch (2012). *Egypt: Morsy Decree Undermines Rule of Law*. 26. 11. 2012 (<https://www.hrw.org/news/2012/11/26/egypt-morsy-decree-undermines-rule-law>, 3. 5. 2016).

Human Rights Watch (2013). *Egypt: Deeply Restrictive New Assembly Law*. 26. 11. 2013 (<https://www.hrw.org/news/2013/11/26/egypt-deeply-restrictive-new-assembly-law>, 4. 5. 2016).

Human Rights Watch (2015). *Egypt: Counterterrorism Law Erodes Basic Rights*. 19. 8. 2015 (<https://www.hrw.org/news/2015/08/19/egypt-counterterrorism-law-erodes-basic-rights>, 4. 5. 2016).

International IDEA (2014). *Presidential Elections Law – Egypt 2014* (<http://www.refworld.org/pdfid/551a60644.pdf>, 29. 3. 2016).

IPU [nedatováno]. *Egypt Majlis Al-Chaab (Poeples Assembly)*, (http://www.ipu.org/parline-e/reports/arc/2097_10.htm, 28. 3. 2016).

IRI (2005a). *2005 Presidential Election Assessment in Egypt*, (http://www.iri.org/sites/default/files/fields/field_files_attached/resource/egypts_2005_presidential_election_assessment_report.pdf, 31. 3. 2016).

IRI (2005b). *2005 Parliamentary Election Assessment in Egypt*, (http://www.iri.org/sites/default/files/fields/field_files_attached/resource/egypts_2005_parliamentary_elections_assessment_report.pdf, 31. 3. 2016).

Kingsley, Patrick (2014). Egypt's new constitution gets 98% 'yes' vote. *The Guardian*, 18. 1. 2014 (<http://www.theguardian.com/world/2014/jan/18/egypt-constitution-yes-vote-mohamed-morsi>, 29. 3. 2016).

Khan, M. A. Muqtedar (2015). What is Islamic Democracy? The Three Cs of Islamic Governance. *E-International Relations*. 7. 1. 2015 (<http://www.e-ir.info/2015/01/07/what-is-islamic-democracy-the-three-cs-of-islamic-governance/>, 22. 3. 2016).

LCIL [nedatováno]. The Provisional Constitution of the Arab Republic of Egypt (Constitutional Declaration), 30 March 2011, (http://www.lcil.cam.ac.uk/sites/default/files/LCIL/documents/arabspring/Egypt_22_Provisional_Constitution%20.pdf, 10. 3. 2016).

Meth, Jake (2012). SCAF's Parliament appointee may be illegal. *Egypt Independent*, 16. 2. 2012 (<http://www.egyptindependent.com//news/scafs-parliament-appointee-may-be-illegal>, 29. 3. 2016).

Open Arab (2007). Laws and the freedom of expression in Egypt. In: *Freedom of Opinion & Expression in Egypt Annual Report 2007*, (<http://old.openarab.net/en/node/277>, 13. 4. 2016).

Ottaway, David B. (1984). Malaise Is Apparent After Egyptian Election. *The Washington Post*. 3. 6. 1984 (<https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1984/06/03/malaise-is-apparent-after-egyptian-election/af80f3b2-2687-4b74-9646-fed8c020bba3/>, 30. 3. 2016).

Reporters sans Frontiers [nedatováno]. *Egypte*, (<http://rsf.org/fr/egypte>, 20. 4. 2016).

Schiller, Norbert (2012). Looking Back: Democracy Egyptian Style. *MintPress News*. 9. 5. 2012 (<http://www.mintpressnews.com/looking-back-democracy-egyptian-style/25604/>, 30. 3. 2016).

Sharp, Jeremy M. (2006). Egypt: 2005 Presidential and Parliamentary Elections. *Congressional Research Service* (<https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:PeKdov9VfXoJ:https://www.hsdl.org/%3Fview%26did%3D712212+&cd=8&hl=cs&ct=clnk&gl=cz>, 28. 3. 2016).

State Information Service (2009). *Law of Exercising political Rights*. 20. 7. 2009 (<http://www.sis.gov.eg/En/Templates/Articles/tmpArticles.aspx?ArtID=563#.VytbulSLTcc>, 5. 5. 2016).

State Information Service (2013). *Adly Mansour*. 4. 7. 2013 (<http://www.sis.gov.eg/En/Templates/Articles/tmpArticles.aspx?CatID=2839#.VvpvdeKLTcc>, 29. 3. 2016).

State Information Service (2014). *Decree of the President of the Arab Republic of Egypt, by Law No. (45) of 2014, on the Issuance of Law for regulating the Exercise of Some Political Rights*. 16. 6. 2014 (<http://www.sis.gov.eg/En/Templates/Articles/tmpArticles.aspx?ArtID=78396#.VweUqvmLTce>, 8. 4. 2016).

Stern, Johannes (2010). Egypt parliamentary elections marked by violence and fraud in second round. *World Socialist Web Site*, 10. 12. 2010 (<https://www.wsws.org/en/articles/2010/12/egyp-d10.html>, 31. 3. 2016).

Suleiman, Mustafa (2011). Egypt Islamist group denied political party license. *Al Arabiya News*, 20. 9. 2011 (<https://english.alarabiya.net/articles/2011/09/20/167811.html>, 3. 5. 2016).

Sultan, Sohaib N. (2004). Forming an Islamic Democracy. *Islam Online*. 27. 9. 2004 (<https://web.archive.org/web/20041001023746/http://www.islamonline.net/English/introducingislam/politics/Politics/article04.shtml>, 22. 3. 2016).

The Carter Center [nedatováno]a. *Presidential Election in Egypt* (https://www.cartercenter.org/resources/pdfs/news/peace_publications/election_reports/egypt-final-presidential-elections-2012.pdf, 28. 3. 2016).

The Carter Center [nedatováno]b. *Final Report of the Carter Center Mission to Witness the 2011–2012 Parliamentary Elections in Egypt* (https://www.cartercenter.org/resources/pdfs/news/peace_publications/election_reports/egypt-2011-2012-final-rpt.pdf, 29. 3. 2016).

WIPO [nedatováno]. *Egypt's 2012 Constitution*, (<http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/eg/eg047en.pdf>, 10. 3. 2016).

6 RESUMÉ

The main aim of this work was comparison of democracy in Egypt's regimes. This study compares democracy of three regimes divided into six periods: the rule of President Mubarak 1981–1989, the rule of President Mubarak 1990–1999, the rule of President Mubarak 2000–2006, the rule of President Mubarak 2007–2010, the regime after revolution in 2011 and the regime after revolution in 2013. Before comparison it was necessary to define democracy first. That was done in the theoretical part of this study. The main sources for defining democracy were writings of American political theorist Robert A. Dahl. His seven institutions of democracy were used as criteria for democracy in Egypt's regimes. The main chapter of this study examines how many (and to which extent) of seven democratic institutions each regime complied. After every single institution research, there is a comparison of results. The outcome of this study discovered three things. (1) None of the examined Egypt's regimes were democratic according to Dahl's theory. (2) The regime after revolution in 2011 was less autocratic and more democratic than the rest. (3) Egypt's legal framework was barely changed after the revolutions in 2011 and 2013.